

Кръгла маса

**ФИНАНСОВИ ИЗМЕРЕНИЯ НА
ИКОНОМИЧЕСКАТА СВОБОДА**

Варна, 9 октомври 2009 г.

Откриване на кръглата маса

Доц. Стефан Вачков: Добър ден на всички. Уважаеми гости, уважаеми колеги от катедра „Финанси и кредит”, уважаеми колеги от Икономически университет – Варна, драги студенти. Очевидно афиширането на час за среща с медиите е свършило своята работа. Те ще дойдат в 12:00 часа, за да вземат интервюта от гостите и за да бъдем точни да започнем работата. Добре дошли на нашата кръгла маса „Финансови измерения на икономическата свобода”, посветена на 20 години от създаването на катедра “Финанси и кредит” при Икономически университет – Варна. Тази кръгла маса и въобще всички събития, които съпътстват честванията на нашата 20-годишнина, са с изключителната финансова подкрепа на г-н Кирил Йорданов, кмет на община Варна, „Общинска банка” АД – София и „А Тренд” – Недвижими имоти - София и с медийната подкрепа на радио „Варна”, телевизия „Черно море”, телевизия „Варна” и БНТ – „Море”, на които сърдечно благодарим.

Тъй като сме на кръгла маса, предлагам да представя гостите не по старшинство, а с назоваването на имената. На кръгла маса всички са равни, а водещият е пръв сред равните, това, разбира се, е в кръга на шегата. След като представя гостите на кръглата маса, предлагам да процедираме според следния дневен ред: тъй като днес е изключително натоварен ден за Икономически университет – Варна – има различни мероприятия, и част от колегите, които присъстват тук, и гостите са подготвили поздравителни адреси, с удоволствие ще им дам думата за приветствия. След това ще направя кратко изложение на основните тези по темата „Финансови измерения на икономическата свобода”. Още сега искам да кажа, че с тези тези катедрата, авторите, не задължават участниците да споделят точно това, което те изразяват. Тази среща ще бъде отворена в съвсем свободен професионален разговор, среща на теория и практика, с дискусии и т.н. След това ще дам думата на уважаемите рецензенти проф. Гарабед Минасян и проф. Милети Младенов. Ще направим обедна почивка, за да се подкрепим и да се срещнем с медиите, и ще видим в какъв час точно ще обявя започването на следобедната дискусия. От 19:00 часа всички присъстващи са поканени на коктейл тук в тази зала. Това е накратко дневният ред.

Гости на кръглата маса са, както вече казах, нашите рецензенти проф. Гарабед Минасян, проф. Милети Младенов, доц. Стоян Александров. **Проф. Милети Младенов**

е председател, да не сбъркам точно позицията, на Фонда за гарантиране на инвеститорите в България. **Доц. Стоян Александров** е ръководител катедра „Финанси” в УНСС – София и шеф на надзора в D-bank. **Проф. Гарабед Минасян** работи в Икономическия институт на БАН и е член на Надзорния съвет на Българската банка за развитие. **Проф. Нено Павлов** е бивш ректор на Стопанската академия „Д. А. Ценов” и сега е зам.-председател на Комисията за финансов надзор, **проф. Чавдар Николов** е декан на стопанския факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски”, **доц. Ганчо Ганчев**, ръководител на катедра „Финанси и счетоводство” към Югозападния университет „Неофит Рилски”, **доц. Митко Димитров**, директор на Икономическия институт на БАН. Нашите уважаеми гости от Общинска банка, начело с **г-н Георги Беловски**, изпълнителен директор на Общинска банка, **г-н Николай Колев**, прокурист и директор „Пазари и ликвидност” към Общинска банка и **г-н Пламен Тодоров**, директор на „Управление на кредитния риск” към Общинска банка АД. **Г-н Антон Андонов**, управител на фирма „А Тренд” и **доц. Татяна Хубенова** от Икономическия институт на БАН, **доц. д-р Зоя Младенова**, зам.-ректор на Икономически университет – Варна. Извинявам се на дамите, че ги оставих на последно място. Тук присъстват още и декани на факултети в Икономически университет – Варна: **доц. д-р Надя Костова**, декан на Финансово-счетоводен факултет, **доц. д-р Мария Кашева** – на факултет „Информатика”, **доц. д-р Апостол Апостолов** – на факултет „Управление”. Присъстват още и **г-н Михаил Стоянов**, който е директор на фондацията „Атанас Буров” – София, **г-жа Мая Димитрова**, шеф на местния клон на Общинска банка АД и други гости.

Сега давам думата на всички, които желаят да ни поздравят. С удоволствие ще изслушаме поздравленията и както се казва ще вземем цветята. Нямам организация кой да бъде първи или втори, така че заповядайте.

Проф. Нено Павлов: Уважаеми г-н Вачков, уважаеми колеги, драги гости, упълномощен съм от ръководството на Комисията за финансов надзор, която води политика на много тясно сътрудничество и партньорство с трите катедри „Финанси” – Вашата, на Университета за национално и световно стопанство и на Стопанската академия. Тъй като в нашия екип доминират главно завършилите тези три университета и ако трябва да бъда честен и откровен пред вас, когато аз постъпих в комисията, бях приятно изненадан от високата подготовка, експертност и професионализъм на всички, които работят. Затова ви поздравявам по този повод, тъй като днес е юбилейната ви годишнина – 20 години от създаването на катедрата и това, което аз видях в лицето на

вашиите възпитаници, отново повтарям, те са на много голяма висота. Скоро бяхме инспектирани от Световната банка и там случайно се запознах с ваш възпитаник, който е експерт и консултант към нея. Също така доказателство за вашите постижения, за вашето позициониране в публичната администрация, частния бизнес, в банковия и извънбанковия сектор, това е и лицето, което в момента изпълнява функциите на главен секретар в Министерството на образованието, завършил също вашата специалност. Поздравявам ви, още повече, че всички сте ми приятели и много отдавна се познаваме с вас и по този повод връчвам приветствен адрес от името на комисията, една картина за спомен от нас и сборник с много информация, която е полезно да се ползва за катедрата специално. Успехи ви желая и за многая лета!

Доц. Надя Костова: Уважаеми доц. Вачков, уважаеми колеги от катедра „Финанси и кредит“, за мен е чест и удоволствие да имам възможността да Ви поздравя с 20 - годишния юбилей на катедра „Финанси и кредит“. През своите първи 20 години, катедрата доказва, че заслужено заема своето място, справя се с предизвикателствата и има какво да допринесе в академичния финансов живот. Няма съмнение, че специалностите към катедра „Финанси и кредит“ са едни от най-желаните в Икономическия университет, и главна заслуга за това имате вие като катедрен академичен състав. Извървеният път от вас е труден и сложен, изпълнен с динамика и желание, катедрата да се утвърди като едно от водещите академични звена в университетската структура. Приемете моите най-искрени уважения към професионализма, отговорността и усилията, които влагате за затвърждаването на образователните и научните ценности, които са по-трайни и значими от изпитанията на всекидневието. Уважаеми колеги, за изминалите 20 години вие постигнахте резултати, с които може да се гордеете като катедрен колектив. Продължавайте да работите все така неуморно и всеотдайно за качественото обслужване на студентите и да подготвяте висококвалифицирани бакалаври и магистри с успешна реализация в глобалния финансов свят. Пожелавам ви здраве, творчески дух и успехи. На добър час по пътя на научната мъдрост!

Позволявам си да поднеса и една специална картина, нарисувана от Петър Андреев, варненски художник, която изобразява фасадата на нашия Икономически университет като една уникалност за Варна, най-добрия град за живеене. Гордейте се, че сте преподаватели в първото българско висше търговско училище. Честито!

Доц. Митко Димитров: Уважаеми доц. Вачков, уважаеми колеги, предполагам че има и млади хора – студенти, уважаеми студенти, много се радвам, че мога да присъствам на това тържество. Прави ми впечатление, че обикновено, когато има такива чествания, университетите се надпреварват да доказват колко по-стар е техният университет или тяхната специалност. В случая, вашата катедра е може би най-младата от тези три катедри в икономическите университети, но мисля, че всички ще се съгласите, че във всеки университет, икономически специализиран, където ги има, тези катедри са най-важните. Мисля че за тези 20 години, вие може наистина да твърдите и да се радвате, че вашата катедра е успяла да постигне зрелост и да бъде една от най-важните катедри в университета. Това се дължи и на ръководителя на катедрата, но и на приноса на всички вас. Поздравявам ви още веднъж с празника и ви поднасям официалния адрес, който доц. Вачков ще сложи в архива и ви подарявам една картина от името на Икономическия институт на БАН, която виждате, че е пластика, и мисля че се вписва, свързана е с професионалната ориентация.

Доц. Апостол Апостолов: Уважаеми доц. Вачков, уважаеми гости, уважаеми колеги, преподаватели, студенти, служители. Позволете ми от името на факултет „Управление „ да изразя моите и на моите колеги най-сърдечни поздравления към катедрата за нейния 20-годишен юбилей и да връча на доц. Вачков един поздравителен адрес, в който ние сме изразили нашата благодарност, че съществува катедрата и че се развива така успешно. Към това искам да изразя и два мои лични мотива за добрите чувства, които изпитвам към катедрата и към преподавателите. Първото е, че винаги съм завиждал на останалите два икономически университета за това, че имат катедри и специалности по финанси. Вие ликвидирахте тази моя, макар и колегиална завист, като създадохте една млада, но ефективно действаща катедрата. Друг личен мотив е, че чрез вас искам да изразя благодарност към онези финансови институции, които изучавате и управлявате, чрез вашите знания, затова че поне за известно време ме правят икономически свободен, макар че след това ставам силно зависим от тях, но все пак за няколко месеца, за които харча заемите и кредитите, които получавам от тях, се чувствам свободен и щастлив. Благодаря на тези институции и нека се преборят с кризата, естествено с помощта на науката.

Доц. Елена Георгиева¹: Уважаеми доц. Вачков, уважаеми преподаватели и студенти от катедра „Финанси и кредит”, драги гости, за всяка научна общност е чест и гордост да празнува своя юбилей. Знанието за финансите и професията на финансистите е възникнала в дълбока древност, но те са изключително актуални и в днешни дни. Историята на катедра „Финанси и кредит” към Икономическия университет, трябва да признаем, е много успешна. Преподавателите от катедрата обучиха много специалисти, осъществиха сериозни изследвания, издигнаха специалността до най-желаната от младите хора в университета. В деня на вашия празник приемерте най-искрени пожелания на преподавателите от катедра „Маркетинг” за здраве, творческо дръзновение, професионално израстване в науката и преподавателската дейност. Ние от катедра „Маркетинг” желяем да си пожелаем взаимно и в бъдеще да работим все така добре както в областта на обучаването на студентите, така и в изследователската дейност. Честит празник!

Проф. Ивона Якимова²: Уважаеми доц. Вачков, уважаеми гости, представям катедра „Обща икономическа теория”, която не само е организационно свързана с катедра „Финанси” по линията на това, че сме в един общ факултет, но струва ми се, ние сме обвързани от дълги години от творчески, лични и бих казала чисто приятелски взаимоотношения. Ние много ценим студентите от специалността, тъй като те се изявяват като най-добрите, най-амбициозните. За нас е радост да общуваме и по линията на научни обсъждания, по линията на творчески и други ангажименти. Желяем ви много здраве, творчески успехи и се надяваме тези наши взаимоотношения да продължат и в бъдеще.

Г-н Михаил Стоянов: Уважаеми доц. Вачков, уважаеми гости, скъпи приятели, искам да ви връча поздравителен адрес от името на фондацията, подписана от г-жа Маринова, председател на управителния съвет, и г-н Димитър Димитров, председател на настояществото, да ви поздравя с празника и да ви благодаря за подкрепата, която получаваме в нашата мисия да откриваме млади и талантиливи студенти, да им помагаме по нататък в тяхната подготовка и професионална реализация. Случаят Красимир

---

¹ Доц. Елена Георгиева е ръководител на катедра „Маркетинг” при Икономически университет – Варна.

² Проф. Ивона Якимова е ръководител на катедра „Обща икономическа теория” при Икономически университет - Варна.

Вълчев, за който спомена проф. Павлов, е и наша заслуга, т.е той беше забелязан с ваша помощ от фондацията и по-нататък беше подпомогнато неговото развитие. Тук има и друг наш бивш стипендиант на фондацията, г-н Мердихан Исмаилов, началник управление в Алианц банк в София и още редица много други ваши таланти студенти. Пожелавам ви все така успешно да показвате, че сериозно образование може да се получи и извън столицата, а за сериозна наука да не говорим, а и вие го доказвате. Честито!

Г-н Георги Беловски: Честит празник! Лично аз обичам да присъствам на рождени дни и през моята практическа кариера съм имал възможност да срежа различни ленти за откриване на различни мероприятия или да отпразнувам с хората нещо, което за тях е много важно. Аз самият не съм представител на икономическата общност, но когато завършвах сериозно се колебаех, дали да започна практическа работа, или да бъда елемент от академичната общност, която тогава се формира в ВИИ „Карл Маркс“. Тук има двама души, които са били мои преподаватели, аз съм по-млад от тях. Хората, които присъстват от Общинска банка днес сме, така да се каже, тежката артилерия. Николай Колев е директор на пазарите, прокурист, член на управителния съвет. Това е банковото изражение на неговата дейност, освен това той е председател на дилърската асоциация. Вие знаете, че този тип пазар в момента е най-противоречивият. Групата на дилърите и групата на тези хора, които в крайна сметка формират най-висшата форма на пазар, в момента са най-сериозно критикуваните и до голяма степен се счита, че тази криза под една или друга форма е проекция на тази дейност. Аз очаквам с нетърпение днешната дискусия без, разбира се, да заставаме ние тримата в позицията на отбраняващи се. Има много въпроси, които всеки един от нас сам по себе си не може да ги разреши, но именно на такива форуми, макар и под формата на едно тържество, ще ни дадат възможност да обсъдим различните кризисни елементи, изходите от тази криза и да се надяваме, че в крайна сметка ще преживеем този интересен от професионална гледна точка за нас период. Пламен Тодоров е другият колега, който е тук. Той е директор на кредитирането, на кредитния риск, изключително важна дейност в банковото дело. Студентите може би сами не могат да осъзнаят степента на важността ѝ във всяка една институция. Той, за разлика от мен и г-н Колев, е човек от академичната общност, преподава на няколко места. Така че на него е най-близка природата и духът на осъществяване на връзка със студенти и хора от академичната общност.

Поздравявам ви с този 20-годишен юбилей. Пожелавам не толкова да се празнуват години, а хората, които излизат от тук, да стават част от нас. Аз съм може би вече 18-19 години във финансите, животът ми е финанси и кредит. Това завърших, това е и животът ми. На всички казвам, че е много интересно, много е противоречиво, с много изменения, непредсказуемо. Каквито и книги да се изчетат, каквито и теории, каквато и практическа, чисто историческа статистика да натрупа човек, не може да предскаже какво ще стане утре. Именно за това сме в такова състояние днес, защото никой не може да предскаже какво ще стане утре, но в никакъв случай човек не трябва да се отказва да се обогатява текущо с нещата, които науката и хората с дълбока аналитична мисъл представят пред практиците. Пожелавам на студентите успешно да завършат и да намерят една реализация, която да ги удовлетворява, но не обща човешка реализация в някаква сфера, а в сферата на финансите. България сега е държава с възможност за голяма реализация във финансите, имаме всички възможни институции, така че смятам, че ако човек е упорит и вярва в себе си, би могъл да започне добра кариера.

Доц. Вачков: Както се казва, ако все още се спори, дали през изминалите 20 години България се е развивала по правилния път, то никой не може да спори по въпроса, дали катедра „Финанси и кредит” се е развивала по правилния път. Това е различното в 20-годишнината. Ние сме връстници на демократичните промени, разбира се, всичките им рефлексии са и върху нашето развитие, но мисля, че всъщност успяхме, както и някои колеги в приветствията подчертаха, да се впишем в образователната програма, в палитрата на Икономически университет – Варна, който догодина ще чества своята 90-годишнина. Една много респектираща годишнина за едно висше училище, второто след Софийския университет и първото, най-старото, висше икономическо училище.

Проф. Чавдар Николов: Уважаеми доц. Вачков, най-напред искам да благодаря за удоволствието да бъда във Варна. Тя е третото ми местожителство в България. През лятото аз съм винаги във Варна, имам щастието да притежавам една малка къща и много обичам да си прекарвам летата тук и да си пиша, което е главното. Сега съм по друг повод и този повод е доста значим. Като човек, който продължава да прави факултет, мога да оценя вашата дейност за създаване на катедра и за нейното развитие, и утвърждаване на името. Мога да кажа, като съдя най-малко от книгата, която ми пратиха, успехите ви са значими. Другото, което искам да кажа е, че хубав повод са

юбилеите, но те са повод за нещо много важно, защото в света има две важни неща за мен – първото е любовта, второто са идеите. Любовта я оставяме настрана, тя е лична работа. Идеите, които ще се обменят и които започнаха от вчера вечерта да се обменят, мисля че са много важни за нашата страна в такъв тежък момент на криза, за която не са ни виновни bankerите. Ако тръгне да се търси вина, тя е толкова комплексна и толкова е объркана работата, че едва ли можем да изведем конкретен виновник. Но искам да кажа, че обмяната на идеите е най-важна и се надявам това, което започна вчера, ще продължи днес през целия ден и хубаво е да се срещаме по-често, въпреки че мисля, че нашето сътрудничество е добро за сега. Вие сте член на редколегията на списание „Финанси”, което слава богу оцеля през кризата и продължава да излиза и не мислим да го закриваме. Искам също така да ви поднеса някои неща, които включително с доц. Ганчев, сме писали през последно време.

Доц. Стоян Александров: Имам удоволствието от свое име и от името на катедрения колектив при УНСС да ви приветствам с хубавия юбилей, да ви благодарим за доброто сътрудничество, което имаме и чисто колегиалните отношения. Желая ви успех на вас и най-вече на младия екип, който работи в катедрата, тъй като разбирам, че вие се развивате супер интензивно, щом си позволявате да приемате над 300 студента ежегодно. Дали това е най-доброто е друг въпрос, така или иначе предизвикателството е голямо, тъй като действително интересът към нашата специалност е изключително голям, а понякога това е въпрос и на мода. Ние изживяхме на времето много тежки години. Аз си спомням, когато правихме служебно разпределение на студентите, и всички, които ги разпределяхме в банковия сектор, се тръшкаха и плачеха и хващаха хиляди връзки да не ги разпределяме в банковия сектор, а да ги пратим във финансовия контрол или някое друго място. „Финанси и счетоводна отчетност” в УНСС, навремето ВИИ „Карл Маркс”, преди събираше всички, които не могат да влязат в другите специалности. Тогава бяха модерни политикономия и др. Ние бяхме последната дупка на кавала, но нещата си дойдоха по своите местата. Нормално е в планова икономика „Планиране” да е водеща специалност. Сега отговорността пред нас е изключително голяма. Още повече, че стана модерно да се казва, че света след 11-ти септември не е същият, аз бих казал, че в областта на финансите след тази финансова криза, трябва да си ревизираме много от нашите виждания, идеи, теории. До вчера мечтаните блянове, че инвестиционните банки са номер едно и едва ли не инвестиционният banker е номер едно в света, сигурно ще трябва малко да ги променим. Сигурно някои учебници, които

досега ви препоръчвахме, че са най-, най- в областта на корпоративните финанси ще трябва да ги пренаписваме, защото се оказва, че действителността е по-различна. Така че особено към младите има какво да донесат, за това дерзайте и ви желая всичко най-хубаво на Вас, на катедрата и на университета като цяло. Благодаря ви!

Доц. Вачков: Благодаря на колегата Стоян Александров.

Представяне на сборника от студии

Доц. Вачков: Сега ще ви представя накратко тезите в нашата юбилейна книга – сборник от 14 научни студии. Пак повтарям, аз не ангажирам нито колегите, останалите автори, присъстващите с тези мнения. Това са, разбира се, само кратки формулировки на нашите изследвания и е много трудно, сами разбирате, да се формулират 50 страници например в 2 или 3 изречения по най-добрия начин. И така, нашата книга условно е разделена на три части. Първата част е инвестиционни, регулативни и институционални аспекти на финансовата свобода, втората част е посветена на банките, властта, доверието в банките и банковата система и третата част на фискалните аспекти, фискалните измерения на икономическата свобода.

Книгата започва със студията на доц. д-р Йордан Йорданов „Свободата да инвестираме”. Формулирани са, както виждате, тезите. Основната идея на изследването на колежата Йорданов е връзката между доверието, вярата и решенията за инвестиране, успешните решения за инвестиране. Една от мерките за повишаване на това доверие е пълноценно прилагане на Corporate Governance принципите, принципите на доброто корпоративно ръководство. За съжаление както знаем тези принципи, вече валидни повече от 15 години формално, останаха само добри пожелания на фона глобалната криза.

Втората студия е на колежата гл.ас. д-р Димитър Рафаилов „Право на собственост, икономическа свобода и инвестиции на фирмите”. Основната теза е конституиращото значение на собствеността, правото на собственост, върху инвестициите и оттам гаранциите за получаване на доходи, за обезпечение за финансиране и нарастване, максимизиране на пазарната цена на активите.

Следва студията на колежата гл. ас. д-р Стоян Киров „Bancassurance и дистрибуционната свобода на застрахователните компании”. Той стига до извода, че Bancassurance е модел от типа две в едно, той е начин на оцеляване в условията на криза и за пазарно развитие. Една теза, която лично аз ще оспоря, но това е лично мое мнение на фона на сегашните условия и модели. Всеки има право на мнение, въпросът за колежата е ефективно структуриране на дистрибуционните канали и подбор на дизайн на застрахователните продукти.

Следващата студия е на доц. д-р Емилия Спасова „Регулиране и финансова свобода на компаниите – акцент върху фирмите в криза”. Достига се до извода относно значението на държавното регулиране, нещо което малко сме очаквали да се случи, нещо което, както съм имал възможността в последно време да казвам, налага нови икономически парадигми. Вчера отношение по този въпрос взе и проф. Милети Младенов на конференцията на НТС. Стигна се до извода, че кризите са обективно явление във всяка развиваща се система и ограничават същевременно свободата на компаниите и по-точно мениджмънта им.

Колегата, доц. д-р Любомир Георгиев, разглежда мрежовата структура и конвергенцията на финансовите системи. Вижете, всички сме се усмихнали на снимките, ние сме щастливи, общо взето, и така я караме усмихнати. Даже ако влезете в сайта, това разбира се е в скоби, в сайта на нашата катедра, ще видите, че и нашата икономистка в последно време е усмихната на снимката, в което няма нищо лошо. Колегата Любомир Георгиев се занимава с един сравнително малко, недостатъчно изследван въпрос в нашата икономическа литература – мрежовата структура. Всъщност той разглежда факта, обстоятелството, че съвременните мегаинституции представляват мрежи, финансови мрежи, формирани вследствие на критичната маса на стремежа за растеж. Конвергенцията между моделите на мрежовите структури може да бъде обяснена чрез концепцията на финансовите системи, на мрежовите структури, в сравнение с досегашния сравнителен институционален подход.

Тук се появявам аз с първата си студия „Власт, икономическа свобода и влияние на банките”. Една тема, която ме провокира от точно 15 години, от времето, когато специализирах в Цюрих. Осмелих се сега да посветя няколко реда по този въпрос. Властта на големите банки е естествената платформа на техните интереси, а оттам и за защита на икономическата им свобода. На второ място, трансформирането на банковата власт в конкретно влияние, не се подава на еднозначно дефиниране, независимо че всеки може да дефинира що е власт, в това число и банкова. Влиянието на банките е нееднозначно, а в България още сега мога да кажа, че е информационно затъмнено от гледна точка на официалната статистика, дори статистиката на БНБ. Тук някои присъстващи ще ме обвинят, тъй като от снощи започнахме сериозна дискусия. В интерес на истината проф. Минасян очаквам да ме обвини за нагласата ми към централната банка. Алтернативното упражняване на властта блокира управлението на рисковете, т.е. искам да кажа, че алтернативното упражняване означава, при равни

други условия, злоупотреба с власт. Злоупотребата с власт показва и блокира риск мениджмънта на банките от всякакъв род.

Втората студия е „Съвременни предизвикателства пред банковата икономическа свобода”. Тук основният акцент е поставен на промяната на икономическите модели в банковото дело, разглеждат се вариантите в условията на банков концерн и финансов конгломерат, налагането нов тип бизнес структури, връщане към първоизточника, изоставяне на външната инвазия и последствията от това. Специално внимание се отделя на банковата система в България, на банките в България и третия извод, че банките у нас са имунизирани срещу клиентския алтруизъм. Колкото и строга да е тази присъда за мен това е вярната присъда и банките в България функционират по друга логика, изключваща прояви на местен шовинизъм. Докато в развитите страни банките демонстрират такъв национализъм – банков местен шовинизъм, нашите тук не дават, поне според мен, такива индикации.

Следващата студия в банковия раздел е „Свободата на централната банка между илюзии и власт” от гл.ас. Атанас Камеларов. Тук се разглежда въпросът за това, доколко създаването на централната банка е компромис или закономерно явление. Знаете, че в теорията има различни тези, в това число и за стопанство, икономика, лишена от такъв регулатор. Да си спомним Free Banking теориите и така нататък, просъществували, между другото, някъде над 150 години като практика дори. Независимо дали централната банка е наложен компромис или оправдана необходимост, тя е мощен властови център със защитен параметър от компетенции. Това действително, разбира се, е така и нейната свобода намира естествени ограничители, които са от посока на обществото и регулациите.

Гл.ас. д-р Александрина Панчева разглежда темата за банковите фалити, моралния хазарт, моралния риск. Както се казва през последните години, причините за банковите фалити са нагонът на мениджмънта към високорискови инвестиции и операции и дефицитът на регулации. Непълноценно използване на регулативите и възможностите, които те дават на държавата, както аз, а и други колеги смятат, се оказва спасителният остров, който трябва да гарантира стабилността на националната икономика и финансовата система.

Доц. д-р Данчо Петров разработва темата ” Knowledge Banking – компетенции, доверие или свобода на избора”. Банкиране, основано на компетенциите, на знанията – едно сравнително ново направление в банковата теория. В България по този въпрос поне аз не съм срещал публикации на тази тема. Може и да има, но лично аз не мога да

си спомня. Значението на знанията, уменията и компетенциите за разширяване на икономическата свобода, тоест за генериране на добавени ползи за всички банкови стейкхолдъри. По-нататък се разглежда концептуалната рамка на Knowledge Banking в контекста на Staff Management, на управление на персонала на банките и на развитието на кадрите, което се назовава с изрази Bank Management Development.

Доц. д-р Годорка Владимирова разглежда темата „Данъчна конкуренция и данъчната хармонизация в контекста на различни данъчни режими”. Това е интересна проблематика, тъй като и други колеги всъщност се докосват до тези проблеми. Колкото и да хармонизираме финансовите услуги, се оказва че съществува един постоянен арбитраж, регулаторен арбитраж в сферата на финансовите услуги. Сега се надяваме, в това число и въз основа на решенията на Г-20, че ще се действа за преодоляването на този регулаторен арбитраж. Тук конкретно се разглежда влиянието на данъците за развитието на публичния сектор и на икономиката и акцент за въвеждане на близки данъчни системи, без да се стига до унификация и пълна хармонизация, което за мен на този етап и в обзрима перспектива е невъзможно.

Една тема, която е разгледана по по-различен начин, но има отношение към предходната студия, е тази на гл.ас. д-р Светлана Герчева „Данъчна конкуренция и финансова свобода на данъкоплатците”. Проблематиката е обща, визията на авторите е различна, което разбира се повишава интереса към тези публикации. Твърди се, че съвременната държава прилага диференцирани подходи в данъчното облагане, което разширява финансовата свобода на фирми и граждани. Не знам как тази теза някой може да я атакува, между другото. Още тук на кръглата маса тя се атакува, тук някои от уважаемите гости вече имат опит в това отношение с атаките на най-високи форуми. Не са налице индикации, че сама по себе си данъчната конкуренция е причина за недостига или влошеното качество на публичните блага у нас. И отново се стига до ролята на държавата, която трябва да наложи работещи данъчни практики.

Следващата студия е на гл.ас. д-р Христина Благойчева „Пенсионното осигуряване в ЕС – между отговорността и свободата”. Тук, на фона на застаряващото население, се разглежда също въпросът за различното и общото в пенсионно-осигурителните системи на страните от ЕС. Нещата, които казах преди малко, може би се отнасят и за този сектор, без, разбира се, да съм специалист по пенсионно осигуряване - тук има водещи специалисти в страната, ето виждам проф. Нено Павлов. Въпреки икономическата интеграция към момента не може да се осъществи пълна хармонизация на пенсионните системи, а само координация. Какви са границите на

координацията и хармонизацията това е може би въпрос, който ще предизвика интерес у публиката и лично у мене, тъй като аз пак казвам, не съм специалист в тази област.

Последната студия, с която завършва нашата юбилейна книга, е на гл.ас. д-р Людмил Найденов „Субсидиарност и регионална разходна свобода”. И тук, подобно на подходите на другите автори, се търси общото и различното между разходните отговорности, само че на ниво централно правителство и местни власти. Една също малко изследвана тема в нашата икономическа книжнина. Авторът предлага да се активизира реформирането на публичния сектор по отношение на данъчно-бюджетната политика с цел разширяване приложението на субсидиарния принцип, на идеята за субсидиарност.

И това всъщност е най-краткото представяне, което се опитах да направя на нашата книга, която се докосва частично, разбира се, до някои проблеми на феномена икономическа свобода и се старая да даде тълкувание от камбанарията, извинете ме за непрофесионалния израз който използвам, от камбанарията на която седим, всеки с компетенциите в сферата, в която работи да даде някакъв отговор.

Благодаря за търпението, че ме изслушахте!

Встъпителни изказвания

Изказване на проф. Минасян

Доц. Вачков: Сега давам думата на проф. Гарабед Минасян за встъпително слово.

Проф. Минасян: Благодаря Ви, господин модератор, Вие дадохте един много труден за следване пример със своята експедитивност. Да видим до колко ние ще съумеем да се справим с това.

Доц. Вачков: Имате време.

Проф. Минасян: Така ли?

Доц. Вачков: Да. Имате време, спокойно. Аз снощи Ви казах, че нямате лимит.

Проф. Минасян: Добре, и така за мен е истинско удоволствие да присъствам тук, в този ... Как беше? Най-хубавият град за живеене.

Доц. Вачков: Да.

Проф. Минасян: ... но не село, нали? Има села, които са по-хубави за живеене.

Доц. Вачков: Най-хубавият град за живеене за миналата година и за тази година сме на първо място в момента пред София и Бургас.

Проф. Минасян: Трябва да има конкуренция на столицата без такава конкуренция няма да може да има напредък. За мен е удоволствие също да виждам маса млади хора. Вчера на една пресконференция стана въпрос, че младите хора са младата надежда на България. Там са младата надежда на България, а ние тук сме старата надежда или как, как да го наречем?

Доц. Вачков: Няма стара надежда. Как стара надежда?

Проф. Минасян: За съжаление много от физиономиите, които тука имам удоволствието да гледам, не ги познавам и веднага се запитвам защо не ги познавам?. Много бих ви препоръчал да имате много по-активно присъствие в нашия живот. Университетът не е само за подготовка на кадри, университетът не е просто училище, в университета се раждат, творят се идеи и тези идеи по един или друг начин трябва да се внедряват, трябва да стигнат до управлението. Тая държава не е на политиците, тя е наша собствена държава и това, което става в тая държава не засяга само политиците, които се замерят и се бият помежду си с най-различни приказки, а засяга нашия собствен живот. Трябва да имате и много по активно присъствие и в публикациите и специално в списанията. Много хубави книги имате, които ми направиха много силно впечатление. Не съм ги и знаел. Сега нещата стоят така, че книги човек дори и трудно може да си набави, но списанията имат толкова материал, толкова познания, толкова **задел**. Бихте могли да участвате по-активно и в списания, и в различни други прояви, включително и при управлението на вашия собствен град. Разбира се, няма гаранция и най-сигурно ще отнесете различни комплименти като например „малоумници” или какво и да било там друго. Но как беше? „Който се страхува от мечки, не трябва да ходи в гората за дърва.” В края на краищата нашата работа тука като академична среда не е да се замеряме с епитети, а да се замеряме с идеи. Много добре стана тука въпрос за това, че в края на краищата идеите движат света и идеите провалят света. Всички ние сме свидетели на това нещо и е достатъчно да се обърнем към съвсем новата ни история за да усетим всичко това нещо. Така, че нашата задача е да формираме идеи, да генерираме идеи и да пускаме тези идеи в обращение така, че те да съумеят да стигнат до обществото. Може също така и въвеждащо да ви препоръчам организиране на различни видове пресконференции с изразяване на отношение към активни, актуални проблеми на нашето съвремие. Ние сме длъжници на обществото в това отношение.

Доц. Вачков: Работим по този въпрос.

Проф. Минасян: Аз съм радостен да отбележа, че ние в нашия институт, и в академията дори, узряхме за тази практика. За съжаление предишната практика не беше така. Там гледахме, как беше .. по-ниско от тревата, по-тихо от водата. Да не би да закачим някои друг шамар от някои друг управляващ. В края на краищата го изживяхме тоя период. И така, нека да се върна към тази много хубава и много интересна книга „Финансови измерения на икономическата свобода”. Моята преценка

е, че и заглавието и тематиката са избрани изключително подходящо. Сами разбирате, че е много трудно човек да вземе отношение цялостно към тази книга, която представлява една студия макар и човек с добро желание може да я разглежда като единно цяло, но все пак от 14 души, както 14 отделни къса. Във всичките тези статии, тези монографии, тези студии има много интересни попадения, които заслужава да се дискутират, но разбира се нито времето, нито пък и възможностите ни сега, позволяват да акцентираме на всичко това. Така че, при всички случаи, моето отношение ще бъде малко или много селективно. Аз ще си позволя само някакви акценти да поставя и то главно прехвърляйки се към нашата собствена перспектива, нашето собствено сегашно състояние. Защото каквото и да чета, каквото и да виждам, какво и да мисля винаги си мисля за моя собствен живот, за живота на тези хора, които са покрай мене, за живота на моята собствена страна, нищо друго не ме интересува. Там, че някои си китаец или „бимбилистанец” живее по-добре, или живее по-лошо, това ме интересува само защото той живее по-добре, отколкото аз тука живея. И всичките ми усилия са насочени към това, включително и с евентуални корекции и допълване на теоретични особености. И това, което сега ще се опитам да кажа, е в същност да изразя определено отношение и да взема повод от тези ваши попадения, към които съм така чувствителен, те ще бъдат просто на основа и насочени към нашето текущо развитие.

Иска ми се въпреки всичко да дам една моя цялостна преценка на тази книга. Преди всичко, дължен съм да отбележа, че преценявам, че тя е много добре структурирана, с много добро покритие, пълно покритие има. Беше приятна изненада за мене да открия така много добра компетентност в покриването на тези области във Вашата, господин Вачков, катедра. Което е много радостно, разбира се, и много стимулиращо. Бих се радвал да имам възможност да се срещна на различни терени, да дискутираме различни въпроси, свързани с тия неща. На второ място, искам да отбележа, че натрапващо впечатление е, че всичко това, което тука пише, не е просто инцидентно някакво писание, а е въпрос на отработено, обмислено, дълго подредено мислене. Това също действа много впечатляващо и което е много радостно, разбира се. На трето място, искам също да отбележа, че и във всички студии човек може да открие ясно изразена собствена позиция, което е толкова по-хубаво, когато всичко това се прехвърли на плоскостта на съвременното ни развитие. Всичките тези позиции, които засягат отделни въпроси по целия този спектър, който изложихте, имат пряко отношение към всичко това, което става в нашата действителност. Когато човек

дискутира нашите реалности трябва да има ясно изразени позиции и да поеме отговорност, разбира се, за тези позиции.

Това бяха така три, които се постарях да отделя като позитивни елементи. Сега ще ми позволите три общо взето малко по-критични бележки. Три на три да бъдат. На първо място, това което на мене ми липсваше, е формирането на такива заключителни части в които да бъдат концентрирани общите постижения. Препоръчвам ви горещо в бъдеще, когато се занимавате с такива работи, а вие ще се занимавате безусловно, да се стараете, това мобилизира мисленето, дисциплинира мисленето, аз съм го почувствал върху себе си, да се стараете да концентрирате резултатите си в някакво заключение, включително ако имаше нещо подобно на заключение, да речем, може би към цялата тази книга, и тя щеше да звучи по-цялостно.

На второ място, също прави впечатление, на мен поне, ми направи впечатление това, което бих казал като прекалено дълги исторически екскурзии, които когато човек чете сякаш навежда на мисълта, че това е предназначено за обучение за преподаване много повече, а не за като изследователска книга. Макар че моята преценка е, че това е много повече изследователски труд, отколкото такъв учебнически труд. Но там има допуснати според мен не малко неща, които дори биха могли да се прецизират по моему, което лично аз намирам като не съвсем подходящо.

На трето място, бих искал също да видя едно по-ангажирано насочване към нашия собствен опит и към нашата собствена практика. И когато казвам нашия собствен опит и нашата собствена практика имам предвид също и нашите собствени писания. Всеки, които разгърне тука, ще види маса страници с чуждестранна литература и накрая сбити три или четири писания на български език, от които половината или повече от половината са нормативни документи. Моята лична преценка е, че вие не достатъчно четете и се интересувате от това, което се пише у нас. Много повече се интересувате от това, което се пише и има в чужбина. В бъдеще моята лична препоръка е да подсилите този елемент. Да следите малко повече, по всичките тия неща, които вие сте писали има изразявани мнения от наши специалисти. Ние имаме също тука и хора, които са мислили по тези въпроси, по които вие сте писали и има до голяма степен и сходство във вижданията, но има и различия, по които би било желателно във всички случаи да вземете отношение. Сега ще ми позволите, господин модератор, да направя няколко акцента, които са ми така присърце.

Аз няма да споменавам имената на авторите, моля Ви за извинение за това. Няма да покривам всичко, отново казвам не е възможно. Те възбудиха различни мисли в мене

и по отделни пунктове бихме могли, разбира се, да вземем да поговорим по-дълбоко. Но времето и възможностите не ни разрешават. Така че ще ме извините и този момент, че някак си анонимно ще подхожда толкова повече, че тук-там има неща, които по един и същ пункт се дискутират в различни места.

На първо място, искам да акцентирам, тя беше и първата студия за инвестиционната свобода и за доверието, и сигурността, нещо, което има много пряко отношение към нашата лична собствена практика и към решения, които трябва да се вземат на макроикономическо равнище, за да се преодолеят някои негативни последици. Много точно е казано, много ми допадна, това е нещо, което аз лично съм го споделял нееднократно, че инвестиционната активност, правенето на инвестиция не е просто следствие от дохода, който ще се осигури. Тук има много голямо приплъзване в посока на чисто формално гледане на нещата – щом като доходът е висок, значи инвестициите ще дойдат. Далеч не винаги е така и това е една чиста илюзия. Имал съм възможност да давам такива примери. Например ако вземете Египет, това което бях изучавал на времето, сега може би е нещо променено, Египет както и ... давам го като пример, нали не толкова като име на държава, а като пример който е характерен за развиващите се страни. Египет осигуряваше много изгодни условия за чуждестранните инвеститори. Например там имаше, особено за петролодобивната индустрия, 15 години данъчна ваканция. Отиваш правиш нещо, почваш и добиваш, и 15 години никакви данъци не плащаш на държавата. Отделно маса други чисто парични фискални стимули и монетарни стимули. Обаче въпреки това инвеститорите не отиват в Египет. Ще вложат милион, 10 милиона, 20 милиона, 50 милиона, тия 50 милиона не са само за един ден, не са само за една година, те са за следващите десетина, петнадесет, двадесет години. А как можеш да хвърлиш там 50 милиона след като не знаеш следващата година дали това, което днеска работи, ще работи и утре.

Така че е чиста фикс идея това, че осигурявайки финансови стимули обезателно инвеститорите ще дойдат. Същото нещо се отнася за нашата вътрешна собствена инвестиционна активност. Всички ние трябва да знаем, че например спестяванията във нас, в нашата страна, са на равнище 15% от brutния вътрешен продукт, и те са така в продължение на последните 15-20 години. 20 години да не бъдат, 10 години да бъдат, 15% е изключително ниско равнище. Същевременно нормата на натрупване достигна до фантастични висини, 36-37-38% от brutния вътрешен продукт, за сметка на чуждестранни инвестиции. Добре защо чуждестранни ...? Особено това се засили след приемането ни в Европейския съюз. Значи присъствието ни, членството ни в

Европейския съюз и ако погледнете числата човек ще го оцени това, членството ни в Европейския съюз отвори вратите за инвеститорите. Инвеститорите са такива същества, които следват стадно поведение. Сега ако аз произвеждам например телевизори, аз си разбирам от телевизори, но не разбирам там от макроикономическа обстановка, перспектива какво как ще се развива и така нататък. Затова гледам другите, които разбират. Кой разбира? Това са международните институции, Европейският съюз и така. И щом като ние сме членове на Европейския съюз, значи не можем да правим глупости на своя собствена глава има кой да ни надзирава да ни бие по главата, слава Богу. Защото историята ни е достатъчно показателна в това отношение, че можем да правим такива глупости, от които ум да ти зайде. И щом като е така, значи инвеститорите идват. И тука не доходността, а перспективата е важна. Значи ние догонваме Европейския съюз, ние сме под юрисдикцията, така да се каже, на Европейския съюз. Нещата тука ще се развиват добре, щом като се развиват добре може да се правят и хубави пари, парите идват след това, както и при управлението на валутните резерви на страната. Например при управлението на валутните резерви на страната, които се инвестират в различни финансови инструменти, далеч не на първо място се гони доходността. Ако гонехме доходността щяхме да ги инвестираме в Монте Карло, да речем. Слагаш един милиард долара на нулата и ти се падне нулата и вземаш 36 милиарда. Щяхме да играем тото. Ако погледнем статистиката действително след членството ни - 2007-2008 година и преди 2006 година, когато вече стана, че ще бъдем членове на Европейския съюз, притокът на чуждестранни инвеститори рязко се увеличи. За тези три години ние имаме 21 милиарда евро чуждестранни инвестиции, за предните 15 години имаме 2 пъти по-малко, почти – 13 милиарда. И сега ... значи ... по същия начин, когато Европейския съюз се оттегли от нас и каза, че „Вие вършите глупости, крадете .... и няма да ви даваме пари, оттегляме се, оправете се и тогава ще се върнем при вас” и тогава започнаха и да се оттеглят и чуждестранните инвеститори. Иначе лично аз не виждам никакви сериозни основания чуждестранните инвеститори да бягат от нас. Където и да отидат на друго място ще получат по-лоши финансови резултати.

И сега да се върнем на тези 15%. Защо са 15%? Защо вътрешните спестявания стоят на толкова ниско равнище? Кейнс на времето беше казал, че „инвестицията в бъдещето, това е отложен обед за следващия ден”. И ако не си сигурен, че следващия ден ще можеш да си осигуриш обед, по-хубаво днеска да обядваш 2 пъти. Горедолу същото става. Ние не се ограничаваме с нищо, гледаме да си папаме всичко, не мислим

за инвестиции. А това, което е традиционната, така да се каже, добродетел на българина от веки-веков, осигуряването на бъдещето на децата, сега се реализира чрез кредитите. Вземаш там, почваш, строиш нещо с идеята, че това нещо бенефициентът след това ще го поеме. Та тука това попадение ми се струва така лично, аз преценявам, че е положително и това, което най-много бих искал, разбира се, да бъде адресирано много повече към настоящата наша практика.

На второ място, един кръг въпроси, които са свързани с централната банка и областта. Тука има няколко въпроса, общо взето говорихме за това. Настроението, което възбуди в мене прочита на тази част, беше за негативно отношение към присъствието на централната банка, като институция, която заграбва много власт и която едва ли не причинява много неприятности, много повече неприятности и много повече главоболия, отколкото положителни неща. Действията на централната банка в никакъв случай не могат да се оценят еднозначно положително, за да не кажем, че действията на централната банка може да се оценят много често като неприятни, лоши и там се влияят, там въздействат много други фактори. Всъщност тука опираме до елемента за дискреция, дискреционност. До колко дискрецията е позволителна, допустима? До какво степен е допустима? Но ако говорим за централната банка по същия начин би следвало да говорим и за другия финансов център, това е Министерството на финансите. Министерството на финансите също упражнява дискреция в своята собствена работа. Тя определя какво да направи и следва това, което сама тя си е определила. Доколко решенията на Министерството на финансите са добри или лоши? По същия начин, по който може да питаме доколко решенията на централната банка са добри или лоши.

Доц. Вачков: Няма публичност на решенията на централната банка, но това не е обект на обсъждане.

Доц. Александров: Принципно каквото и да правят, на другия ден всички документират. Това са две различни неща.

Проф. Минасян: Моето мнение е, че има един много ясен и много съществен за мене критерии, и това е времето. Значи централната банка е успяла да премине ситото на времето. Дори и американците, които са толкова големи радатели и толкова подозрително гледат на всяко една дейност, която ограничава тяхната свобода, на два

пъти са правили опити да въвеждат такава централна банка, на два пъти са се отказвали, обаче третия път през 1913 година успяха да въведат ФЕД. ФЕД продължава да функционира и никои не поставя въпрос за резонността на съществуването на ФЕД. По същия начин както и Европейската централна банка продължава да съществува. Ако имаше действителни основания за negliжиране на функциите на централната банка, те нямаше как да не се проявят във времето. И дискутирайки за проблемността на решенията, за дискреционност идваме и до нашата практика за функциите на нашата централна банка и липсата дефакто на почти всякаква дискреционност, всякаква дискреция в действията на централната банка с отнемането на тази възможност при въвеждането на паричния съвет, който върза ръцете на централните банкери. Защо? Затова, защото се прецени, че Българска народна банка до тогава не е съумявала да приложи достатъчно добре своите собствени инструменти за влияние и е нанасяла по-голям ущърб, отколкото по-голяма полза. Което е въпрос и на ..... Как да кажа? Много повече, ... че макроикономическото управление е много повече може би изкуство, включително и централното банкиране, отколкото наука. Човек може би трябва да има много повече интуиция, разбиране, чувство за нещата. Но при нашата централна банка нещата по такъв начин стоят, и тука идват и въпросите, и обвиненията към нашата централна банка, затова защото много често се обръщаме и тука сме имали възможност да дискутираме включително и със седящите на тази маса за това, че шо за централна банка е това, ако не може и това да прави, и онова да прави и т.н. Но когато в недалечното бъдеще предполагам въведем еврото окончателно и безвъзвратно, нещата горе долу ще стоят по същия начин.

Доц. Вачков: ... ще изгуби всякаква независимост.

Проф. Минасян: Значи всичко ще се решава там на равнище Европейска централна банка. Е сега, разбира се, има това „гъди-гъди”, това че ще участваме там при вземането на решения, по някакъв начин нещо ще казваме и ще вдигаме ръка и т.н., обаче кой ще ни слуша нас. В края на краищата Германия определя тая политика и няма какво да се заблуждаваме. Дори и другите страни не съумяват да се намесват.

Но възниква въпросът, който е много по-болезнен, разбира се, за лихвите. Лихвите, които сега са на такова високо равнище. Тук в тая книжка може да се намерят също такива критики. И тук на тази маса, отново се обръщам към дясната страна, също има много критикари. Моето отношение е по-различно. Аз си мисля, че състоянието с

лихвените проценти у нас демонстрира действието на известен, такъв ... стабилизатор, вграден икономически стабилизатор. Какво имам точно предвид? Вчера имах възможност да го кажа, днес само ще го фиксирам. Лихвите по депозитите са достатъчно високи, някъде около 7%, което означава, че и инфлацията от около процент и половина, значи имаш реален доход от депозити в търговските банки от 5% дори по-високо от 5%, което никъде на друго място няма да го постигнеш сега в настоящите условия.

Доц. Вачков: В другата страна на баланса какво имаме?

Проф. Минасян: Това означава, че по такъв начин ....

Доц. Вачков: Не, не от другата страна на баланса не се гледа.

Проф. Минасян: Всички баланси гледаме. Няма нищо, което да е само добро, и което да е само лошо. „Нет худа без добра” – руснаците така бяха го казали. Чрез влоговете банката събира тая излишна гореща парична маса, която се намира в населението. И ако сега тука направим една анкета ще видим, че всички си държим парите в българските банки.

Доц. Вачков: Наистина, както казахте, вече няма пари.

Проф. Минасян: Както стояха и от дюшеците ги измъкнаха

Проф. Николов: В момент на криза ти изнемваш парична маса, кредитополучатели няма, какво ще се случи? Така си мисля.

Проф. Минасян: Истината е, че търговските банки чувстват затруднение.

Доц. Александров: Кажете направо, дискусията след това да бъде.

Доц. Вачков: Да, да, да ...

Проф. Николов: Не, няма да е интересно само той да говори.

Проф. Минасян: Още 5-10 минути. Истината е, че търговските банки чувстват затруднения. Те имат ликвидни проблеми. Не разполагат със свежи финансови ресурси и правят всичко възможно. Централната банка у нас не е от този тип какъвто е, да речем, ФЕД или Европейската централна банка, не може да помпи пари. И хубаво, че не може да помпи пари. Те не мога да получават рефинансиране от централната банка, а имат нужда от такива свежи парични ресурси. Защо? Защото не могат да си съберат вземанията, защото са пръснати по тия хубави бетони по вашето красиво .... по нашето красиво Черноморие. И трябва от някъде да си осигурят свежи финансови ресурси. Те не правят благодеяния на депозиторите да им подаряват по-високи лихви, да им правят теманета, нали? Защото са принудени и това увеличава техните разходи и от разходите нагоре върви и приходната им част, която е лихвите по кредитите. А тези по-високи депозити обират тази гореща парична маса и по такъв начин облекчават напрежението на два вътрешни финансови пазара, които са от съществено значение за функционирането на финансовото стопанство. Първото е инфлацията, няма натиск върху инфлацията, няма излишни пари. И второто е валутният пазар. Сега си представете, че реалният доход не беше 5%, а беше нула, да речем, дори минус както беше през 96-97 година. Там лихвите бяха в банките някъде 50-60%, а инфлацията беше 1000%. И какво ще направиш всеки лев, който си успял отнякъде да прикоткаш, да събереш, първата ти работа е някои цент да вземеш със него.

Доц. Александров: И сега 50% от спестяванията са в евро, щяха да бъдат 80%

Проф. Минасян: Ако говорим за активите ...

Доц. Александров: В долари никой не спестява вече.

Проф. Минасян: Спестявания .... да, в долари, не. Ако говорим ....

Доц. Александров: Еврото е фиксирано.

Проф. Минасян: Ако говорим за структура, за валутната структура, може би най-хубаво е да вземем активите на търговските банки. В тях от край време няма съществена промяна. От 97 година насам почти около 40%, 40-45% от тях се колебаят

нагоре-надолу и са левови, останалите са не левове т.е. много повече са в евро. Но това нещо не се променя, то си е относително стабилно.

Доц. Александров: Ако има натиск върху пазара, то щеше да се изрази в увеличаване на относителния дял на спестяванията в евро. Нищо друго.

Проф. Минасян: Е да, значи виждаме, че ....

Доц. Александров: Дефакто, искаме не искаме, ние ще си ползваме еврото, ще направим следващата крачка – разплащания в евро.

Проф. Минасян: Но не го правим. Много показателно е по отношение на лева това, че продавачите не искат евро. Единственото нещо .... сега например кола можете да отидете да си купите за ...

Доц. Александров: Не е вярно, защото ние ги цакаме малко с фиксиран курс при транзакциите.

Проф. Минасян: Не, не, неее стоп! Нека да уточним, сега можете да отидете да си купите каквато си искате кола от магазина и да платите в левове. Продавачът не иска от вас друга валута, освен левове. Най-показателното е продавачът каква валута иска, защото продавачът ако не вярва на левове, няма да приема левове. Единствената стока, която се калкулира в евро и тя е много повече условно, отколкото реално, са жилищата. Казвам условно, защото аз например имах такъв случай, плащанията бяха обявено в евро, ... аз платих в левове. Питам ги: „Има ли значение?” – „ Не няма значение.” Това е достатъчно показателно. Ако реалните лихви бяха не такива, а бяха нулеви или отрицателни, ситуацията щеше да бъде съвсем различна и всичкото това нещо, по моя преценка, щеше да въздейства много чувствително върху стабилността на финансовата система.

Тука съм си отбелязал „Социализмът спасява капитализма”, някои беше го казал.

Доц. Вачков: Това е цитат. Аз, аз. Това е цитат.

Проф. Минасян: Значи това, така цитат под линия, беше казано кой го е цитирал. Това са американците.

Доц. Вачков: Точно така.

Проф. Минасян: Едно е американци да го кажат, друго е ние да го кажем.

Доц. Вачков: На демонстрация имаше плакат.

Проф. Минасян: Когато бях в Гърция, преди време, там имаше демонстрации за комунизъм. И казвам много ви е лесно на вас, които не знаете какво е комунизъм, да се борите за комунизъм. Питайте нас, които знаем какво е комунизъм.

Доц. Вачков: Ама не сме се борили за...

Проф. Минасян: Социализмът няма да спаси и не може да спаси капитализма.

Така и третото нещо, на което искам да акцентирам, също много важно – данъчната политика. Много интересно и много полезно. Тук в двата материала мисля, че бяха, също липсваше адресирането към нашата практика. Значи там има много материал, компетентно изложен, поздравявам авторите. Но това, което аз бих искал да видя, това да бъде насочено и центрирано върху нашата практика. Затова, защото има много неща да говорим за нашата собствена данъчна политика, която съвсем не е толкова тривиална, колкото може би изглежда на пръв поглед.

Така беше и много други такива неща, които ми се набиха на очи. Например това, че е по-хубаво да се пипа със скалпел, отколкото с брадва.

Доц. Вачков: ... с брадва. Това е изказване на шефа на Европейската централна банка, на Трише.

Проф. Минасян: А тука отново се обръщам към дясната част. Стоян, който вчера каза много подходящо, че много по-хубаво е да действаш с брадва, отколкото с трион.

Доц. Вачков: Това вече е друго. Да.

Доц. Александров: Това е за изпит на студенти...

Проф. Минасян: И разбира се, тука идват редица, маса други въпроси още, все в тази връзка, които са такива алегии. Те подсказват по определен начин за това какво всъщност трябва да прави държавата. За това защото нашата собствена практика показва ние ... нашето общество традиционно е болно от левичарство, и ние винаги сме склонни да се приплъзваме към левичарската позиция. И затова ако американците кажат „социализмът ще спаси капитализма”, те разбират едно, когато казваме ние, че „социализмът ще спаси капитализма”, това вече е съвсем друго.

Благодаря ви за вниманието!

Изказване на проф. Младенов

Доц. Вачков: Благодаря и от ваше име на проф. Минасян. Предлагам да изслушаме и встъпителното слово на проф. Милети Младенов, след което ще направим пауза. След това ще започнем дискусиите, виждам че интересът е сериозен. Разбира се, срещу всяко мнение може да се възрази и аз не съм съгласен с всичко, което каза проф. Минасян, но това все пак е право на мнение и трябва да го уважаваме.

Професор Минасян: Ако бяхте съгласен, нямаше да го кажете.

Доц. Вачков: Между другото „Социализмът ще спаси капитализма” беше една дискусия в немската преса. В „Die Welt”, в „Sonntags Zeitung” и така нататък, много сериозна дискусия. Даже показваха лика на Маркс и казваха, че ако той беше жив сега, щеше да се усмихне или сега се върти от щастие в гроба. За Маркс говорим. Сериозни статии бяха. Смисълът, които американците или европейците отгатък желязната завеса влагат, разбира се, е различен от това как първосигнално потребителят на масова информация ще го приеме. Както каза проф. Минасян, „ние сме живели в тази система”. Давам думата на проф. Милети Младенов.

Професор Милети Младенов: Благодаря, господин председател. Преди всичко поздравления за юбилея и пожелания за успешно развитие в бъдеще. Варненската

катедра по финанси по мое виждане формира свой профил, който в известен смисъл е леко различен от този на приятелските катедри в останалите два големи университета. Също така такива катедри има и другаде, които са относително по-млади. И това прави впечатление в представянето на сборника, за който говорим днес. Бих искал да коментирам накратко няколко въпроса, свързани със сборника. На мен лично ми е много интересно да чета сборници, вместо монографии, тъй като в сборника се представят различни автори и се виждат различни мнения, макар и темите да са разграничени. Като рецензент на тази книга аз имах възможност да я видя в един първоначален вариант. Дадохме бележки по нея, някои от тези бележки на рецензентите са отразени, други не са. Това е право, разбира се, на авторите да направят това. Има, струва ми се, обща редакция, което е важно за такива сборници, за да не звучат много различно. Във всички случаи това е интересна книга. Хубава идея с подходящо заглавие, независимо от асоциацията с много известната книга на Фридман "Free to choose", която беше преведена на български. Добро заглавие, то обединява. Като се чете цялата книга се придобива комплексна представа за вижданията на колегите от катедрата по основни въпроси на финансите. Задълбочено изследване, огромна информация е прегледана. Бих казал, че това е един характерен елемент на профила на катедрата. Не знам дали колегите от Благоевград и колегата Александров ще се съгласят, но това е силен акцент, да го нарека, върху теоретичния аспект на всяко изследване, което представлява преглед на чуждите мнения, където и ти трябва да намериш своето място. Дори и външно това се вижда при повечето студии, които имат огромни библиографии и освен това бележките под линия, понякога са повече от текста, който е даден на съответното място. По различен начин може да се гледа това. Аз гледам позитивната страна, а именно, че то свидетелства за огромна работа, която е свършена и информация, която е прегледана. Може би както каза колегата Вачков, градът, най-добрият град за живеене, предразполага към такива занимания.

Това изисква концентрация, то е характерно за доста от студиите, даже до педантизъм се стига някъде. Аз споделих с колегата Вачков, по конкретно по повод на един момент на една от неговите студии, че този анализ, дано не ми се е разсърдил, стига до нещо като финансово разследване, което е по-скоро обект на други форми на публикации, но беше много интересно за мен. Става въпрос за историята, конкретната история на някои банки, с които той се занимава в интересен аспект. Актуално звучи целият сборник. По него е работено по-рано ми се струва по някои от студиите още преди кризата. Доколкото тези студии са предполагам части от вече минали дисертации

или бъдещи такива, това предполага продължителна работа, но пресичането с кризата се е получило добре. Би могло да се пожелае, както и колегата Минасян каза, някак си българските проблеми да намерят по обширна интерпретация. Читателят търси това, той се интересува наистина от собствения си дом. Има за България, но не е балансирано във всички студии. Това е и най трудната част. Например ако говорим за кризата въобще, тя е трудно да се осмисли в този аспект, който е тематика на сборника. Аз конкретно бих обърнал внимание на няколко конкретни въпроса, които ми направиха впечатление, които биха могли да бъдат повод за дискусия днес и в някаква друга форма в бъдеще. Изключително интересен и актуален е въпросът в по широк аспект за парите и властта и доколкото съвременните пари са в ръцете на банките. Те се създават и управляват от банките. Всички банки, имам предвид и централната банка като емитент, провеждаща паричната политика и търговските банки чрез своите операции. Много интересен въпрос. Всеки изследовател на въпроса неизбежно навлиза и в чужда територия и тези анализи се превръщат в интердисциплинарни. Може би затова са и интересни. Но когато се прекрачи тази, в случая по специфична финансова област и граница, когато се излезе навън, има риск изследването и конкретните тези да не бъдат много добре доказани и аргументирани. Има и други изследвания по тези въпроси, макар че те са твърде нови, от други автори и публикации и на български език включително, а също и на международни форуми. Това е едно направление, в което могат да се направят интересни неща в бъдеще. Аз си мисля, че би бил интересен подход, ако някакъв екип от специалисти от различни области изследват този въпрос. Разбира се, за никои не е забранено да работи сам. Още по интересен е той, защото намира проявление навсякъде, също и у нас.

Един втори проблем, който впечатлява, това е най-общо казано за централната банка, въпрос, който коментира и колегата Минасян. Той не е предмет на изследване само в една студия, но и в някои други. Например там, където се говори за последствията от т.н. спасителни действия и контрадействия на централните банки и на правителствата по света. В по-общ аспект са разгледани тези въпроси. Не знам защо в България и централната банка и бюджетът са пасивни, не предприемат такива спасителни действия, акции. Разбира се, правителството има антикризисен план. Вчера на друга дискусия, която се проведе също във Варна, стана дума за това. Някои наши експерти може би биха били недоволни, но аз си мисля, че заем се търси евентуално от централната банка, а помощ от бюджета, субсидии под някаква форма се търсят тогава, когато няма никакъв друг начин да разрешиш своя проблем, да кажем ликвиден

проблем. Ако съществуват други възможности, се използват те и толкова по добре. Защо да търсиш заем да си купиш нещо, ако ти имаш възможност да разрешиш проблема и да вземеш решение по някакъв друг начин. Разбира се, евентуални договорености за заеми може би успокояват партньорите ти. Но този въпрос може да се окаже много спорен, ако го пренесем към нашите отношения с партньорите от Европейския съюз, Европейската централна банка, Международния валутен фонд, евентуално международния пазар, откъдето могат да се получат такива заеми.

Много интересни са текстовете за централната банка. Направи ми впечатление там, където се говори в случая за личността на гуверньора. Този термин придоби гражданственост, познат е вече. Много интересно е да се изследва, защото обикновено се има предвид някакъв колективен орган, когато се говори за дискреция за вземане на решения от хората, от човека, от несъвършеното човешко същество, human being, се обръщаме към управителните съвети и всякакви други, които имат и ФЕД и Европейската централна банка и нашата централна банка. По стечение на обстоятелствата с колегата Минасян сме били в тези управителни тела, но личността на гуверньора е от изключително важно значение. Алън Грииспан, Бернанке, Жан Клод Трише. Боя се публично да се позовавам на личностите, които бяха начело на нашата централна банка, все, разбира се, достойни люде, но тези коментари не са толкова интересни. В действителност там, където се говори за отношенията с правителството, с Министерството на финансите, с трети лица, с външните партньори, тази личност има изключително значение. Разбира се, тя не винаги е упълномощавана изрично, но тя представлява институцията. Аз не съм съвсем съгласен с това, да речем, ЕЦБ в бъдеще, когато България стане член на еврозоната, ние ще присъстваме там само формално. Можем да направим това, но това би било крайна позиция. Тя ще бъде една наша заслуга, че ние си седим, както тука сме се събрали на тази дискусия, и никой не е длъжен да вземе думата. Аз съм присъствал на такива форуми и колега Минасян, понякога знаеш ли какво става – дават ти думата без да искаш. Разбира се, големите държави влияят, но има дискусии. Освен това самите операции на Европейската централна банка, част от тези операции се провеждат чрез националните централни банки. Те не могат да се държат съвсем глупаво, пасивно и като някакъв изпълнител единствено. Да кажем, въпрос, който се пресича с кризата сега. За голяма изненада на всички експерти по света, преподаватели и всякакви други автори на книги, централните банки дават кредити срещу книжа, на каквито в миналото не биха обърнали внимание. Но статутът на Европейската централна банка, създаден много

преди кризата, допуска в действие и такива операции. И нашата централна банка, като бъдещ член на еврозоната, ще трябва да намери евентуално такива книжа. То не е самоцел, защото ако има качествени корпоративни книжа, срещу които да дава кредити на търговските банки, това вдига нивото и на самата икономика, на капиталовия пазар, разбира се и т.н. Така че освен това всички други неща, които сега са във властта на Европейската система на централните банки, всяка централна банка и всеки, така да се каже, отговаря за своя регион. Разбира се, като има предвид състоянието на еврозоната като цяло, но в своя регион, той е най-добър експерт да събере информация, да анализира тази информация и да я използва по някакъв начин.

Много интересен въпрос, последен на който ще обърна внимание, интересен въпрос за дискусия, естествено се подсказва от студията, чиято тема е т.н. *moral hazard*, моралният риск, аз бих го нарекъл. Но авторът много старателно е проучил този въпрос, етимологията въобще за изражението на този проблем в различни области във финансите, банковата система и къде ли не. Много термини не са установени, не би трябвало да се упрекваме за това. Въпреки че да кажем по заседанията на научните съвети, където се обсъждат дисертационните и хабилитационните трудове, и на това се отделя, обръща внимание. Ние всички като автори у нас, на наша територия, на нашия език, ние трябва да установяваме терминологията, да не се отказваме от нея, да настояваме за нея. Защото едва проходили политици, експерти, необразовани и прочие, научили донякъде английския език, току ще ти преведат „policies”, този израз в множествено число, като „политики” и ще почнат да налагат това. И ние почваме да го повтаряме, което мисля е доста неправилно.

Моралният риск, ако авторът се интересува от този въпрос и за в бъдеще, неговият анализ би могъл да се разшири и България е много добро поле за този анализ. Този проблем, този риск, прекрасно се проявява в банковата система, чрез нашето законодателство за гарантиране на влоговете, на депозитите. Кризата модифицира тези неща в една неприятна насока според мен, тъй като защитата индиректно от държавата се разшири много. Българите, най-обикновените хора, които никога не са учили за такива неща, не са се интересували, намериха веднага решение и спокойно си разпределят парите в банките до сумата на гарантираното покритие и отиват, разбира се, там, където лихвата е най-висока. Фондът за гарантиране на влоговете се стреми от дълго време да въведе т.н. „рисково претеглени премии”. Това ще стане един ден. То се отложи заради кризата. Сега моментът не е подходящ.

И други области има, тоест България е един много хубав пример, за да се изследва този риск и не смея да кажа, но може би човекът, който се занимава с това, да направи някакъв принос на международно ниво. Финансовата култура, влиянието и на гражданите, и на финансовите институции по света не е, разбира се, едно и също.

В заключение на тези кратки бележки, това е наистина интересна книга. Присъединявам се към пожеланието на колегата Минасян и това мнение, което ние изказахме предварително, но винаги има възможност да се направи, а именно материалът за България да е повече. Колкото и това да е трудно, още повече ние не сме се отдръпнали, няма дистанция от тези проблеми. Аз лично не приемам толкова тиражираните, разпространени вече оценки в дисертации и в други случаи, за поведението на централната банка преди валутния борд. Хайде да си помислим, можеше ли да се фиксира валутният курс след 1991-92, 93-та година? Цените и валутният курс като цена, бяха твърде неустановени. Всяко ниво на валутния курс щеше да бъде грешно. Има документирани анализи на МВФ. Тези хора от фонда, колкото и да са критикувани, не са безумци. Има анализи за добрия пример, *best practices* на България, на това, че тя в една много трудна обстановка на силна инфлация, имаше режим на плаващ валутен курс. Други страни се опитаха да направят това твърде рано, но не успяха. Едно друго доказателство според мене е интересно. То е разположено в бъдещето. Това е изискването, идващо от европейския принцип за валутно-курсния механизъм две (ERMII). Изискването и възможността валутният курс да се остави свободно да плава известно време преди да се фиксира към еврото. Хубав ли е този курс към еврото? Ние свикнахме с него и трябва да кажем, че е хубав. Обувките ни са по мярка, въпреки че той си има, разбира се, своите проблеми. Т.е. оценката на дадени събития, на дадени действия, в случая дискреционните действия на централната банка, за разлика от паричния съвет, е добре да се правят от гледна точка и на контекста, средата на онова време, което тогава е било и възможностите, които сме имали. Курсът се фиксира, когато имаш валутни резерви, не в момента само, а динамично разглеждани като разходи и приходи във времето. След като го фиксираш трябва и да поддържаш този курс. През 1997 година, когато се стартира паричният съвет, имаше нещо изненадващо – нямаше никакъв натиск върху националната валута, обратно, извадиха се много марки, за да се превръщат в левове, това е нещо, което би могло още да се осмисли.

Благодаря за вашето внимание!

Изказване на доц. Александров

Доц. Вачков: Движим се както се казва по разписание. Ще дам думата на доц. Стоян Александров за встъпителни слова, след което ще направим почивка и участниците във форума ще бъдат на разположение на медиите. Аз ще обявя в колко часа, след като завърши доц. Стоян Александров, ще продължим нашата работа. Тук вече се създаде добра база за дискусии, за мнения след обедната почивка. Заповядайте, колега Александров.

Доц. Александров: Да, благодаря. Аз ще се възползвам по-скоро да поставя някои въпроси за дискусия. Първо, така изключително приятно впечатление ми прави, че действително може би за първи път по-публично в няколко публикации се поставя въпросът за работата на някои институции, в това число и на централната банка, затова защото досега имаше някакво табу, неписано правило за централната банка като мъртвец – или нищо или само хубаво. И никои не е, аз не съм виждал публикации някои да е анализирал работата на централната банка, дори и в годините на прехода. Ето проф. Младенов засегна един момент. Аз ще му припомня, когато той беше член на управителния съвет и аз бях финансов министър, ние сме имали големи дискусии, трябваше ли през 93-та година да похарчим над 500 млн. във валута за да поддържаме изкуствено скъп лев, след като знаехме, че водим преговори с банките кредитори. Бяха договорени предварително опциите и една от тях беше buy-back, обратното изкупуване, и затова не бяха нужни валути. Когато аз подписах споразумението ние бяхме останали само с 500 млн. долара, от който 200 - 240 млн., които се наричат санитарен минимум и аз можех да упражня една опция само срещу 240 млн., а цената знаете, че беше 23 - 24 цента. Ние можеше тогава, ако имахме резерви, да постигнем много по-добра сделка. И същата тази централна банка изпусна духа от бутилката и пролетта на 94-та година заедно с либерализацията на цените на енергоресурсите, заедно с вкарването на ДДС-то, отидохме в небитието и само април месец инфлацията беше 122%. Не мога да приема, че това е било разумна политика. Разбира се, тогава, къде на шега, къде наистина, ми казаха: „ами ти понеже си финансов министър искаш да пълниш бюджета, затуй говориш – „дай да девалвираме националната единица, дай еди какво си”. Казвам един конкретен пример. Аз мога да извадя десетки примери, макар че никога не сте ме

чували като министър да съм казал една дума срещу централната банка, както и те срещу мен. Бяхме в много коректни отношения в интерес на истината. Говорили сме си много неща, но публично достойние те не са ставали. Аз не смятам, че сега от тия публикации някои критикува целенасочено и едва ли не доказва ненужността на централната банка. Напротив, аз сега застъпвам тезата нали вече при нас е невъзвратимо, че трябва да има независима централна банка. И даже сега точно водя големи потоци лекции при студенти и говоря, че икономиката се крепи на два основни пилона, така да се каже, на два големи инструмента. Едното е паричната политика, другото е фискалната политика. Това са двата педала на един автомобил - за газта и спирачката. За мене инструментът, който има по-голяма роля това е паричната политика... докато фискалната политика в краен случай, тя не е гъвкав инструмент. И ролята на централната банка, провеждайки тази политика, за макроикономиката, за ликвидността в икономиката е много по-голяма, отколкото е властта на правителството. Само че тази част, в която ти имаш най-важния лост в ръцете си, тя не се коментира. И аз затова казвам, даже сега се заядох със сегашния председател на централната банка, защото за мене действително централната банка трябва да е пълна с макроикономисти, а не с чиновници, не със статистици. Ние сега банките, колегите ще ви кажат, даваме тонове хартия, която никои не я четете. Една и съща информация е подаваме в три управления. Направете си софтуера вътре, защо ще ви давам на Банково управление тонове хартия и дискети, а даже даваме на електронен носител и на материален носител информация. Защо? В кой век живеем? Разбирате ли? Едните правят единия контрол, другите правят другия контрол и така, но просто ето това е нещо, което ... После аз не мога да приема, не е казано да се шуми, не е казано с еднократен акт, но например не мога да обясня на моите студенти това, което става в България. Казвам им: „Нашата икономика, нашите финанси са изключително стабилни – бюджетни излишъци, стабилна банкова система. В целия свят лихвите постигнаха исторически нива. България изведнъж, която е най-стабилната във финансово отношение, някакви луди лихви по депозити. И никои не търси. Ние защитаваме финансовата стабилност и стабилността на банковата система, но никои не прави сметка, че ако тази криза продължи още една, даже две години от реалната икономика нищо няма да остане. И няма как при съсипана окончателно реална икономика да има нормална банкова система. То ще дойде такъв жесток бумеранг върху банковата система, че бедна ни е фантазията ....

Тогава, обаче уважаемите централни банкери ще кажат – „виновна е реалната икономика, виновна е световната финансова криза, ние сме непричом към работата”. Какъв беше проблемът, когато се тръгна да се повишава размерът на гарантираността на депозитите. Какъв беше проблемът, даже ако трябва ще ... той е дискуссионен въпрос, дали не трябваше междубанковите депозити на един етап да ги защитим. Да кажем, обаче на банките, ето и колегите, дали нямаше да приемат, ние ви освобождаваме голяма част от минималните резерви, поемаме държавна гаранция. Даже ако не можеше и 100% да поемат, защото това, което не е гарантирано е мижаво. Хората се научиха, защото едно семейство и 4 млн. евро да има може да ги вкара в тези 30 банки да са му 100% гарантирани. То не е проблем. Така че направи жест и кажи 100% държавата гарантира. Обаче вие бъдете така добри и недейте да вдигате лихвите или поне лихвите по вече отпуснатите кредити, не ги вдигайте. Какъв е проблемът? Защо аз трябва да давам 8 – 9%? Проф. Минасян, голяма част от банките дават не 5 и 6, дават, само че в продължение на 2 години работят с така наречените промоционални лихви, само че в момента, в който изтече срокът на промоционалната лихва те измислят нов пакет, защото иначе е безсмислено ти да плащаш за 6 месеца висока лихва и точно, когато ще ти дойде времето да раждаш, така да се каже, ти да го нямаш ресурса. А на нас тепърва, ние сега сме шести месец „бременни”, тепърва ще раждаме ... тепърва ще раждаме разбирате ли? Защото сега ние официално казваме 10% от кредитите са лоши. Не са 10, защото ние използваме всички възможни промени в Наредба 9 да разсрочим тези кредити. Ние отчитаме счетоводна печалба. Начислените лихви, защото сме задължени по международните счетоводни стандарти да ги осчетоводим, но те не са реално получени печалби и много други неща има. По тези неща никой не говори .... Много лесно е да стоиш на един трон, нищо да не правиш, протоколна функция да изпълняваш. И обратното, когато действително има проблем или може би ще има проблем, по-важното е да имаме превантивни действия, ти да реагираш. Каква алтернатива има българският спестител? Защо трябва да му плащам 8%? Навън ако отиде лихвите са много по-ниски. Ти в България си му дал 100% държавна гаранция, няма пазар на ценни книжа, няма пазар на недвижими имоти, и на 3% ще ги държи в банката и ние няма да трепнем. Дори когато временно вдигнахме лихвите всичко, което имаме то е изсмукано. Вече няма пари под дюшека и в касети. Това са много малко, те са на подземния свят, които никога няма да ги покажат от други съображения ... Какъв е смисълът на тази политика? Рентиерите ли ще насърчаваме ние? Ами кой е тоя глупак, който след като може да получи 8-9% нетна печалба от банката, ще се опита да

прави някакъв бизнес? Няма такъв ... няма такъв. Това са неща, на които ... аз затова реагирам. Да някои малоумни ни изкараха, аз вече мисля, че и склерозата може би ме е ударила. Но аз им признавам на моите студенти, че не мога да им дам удовлетворителни отговори. И ще ви поканя в тези аудитории за някои от нещата да се опитате да им го обясните. Защото има някаква логика. Няма риск за банковата система, стабилна финансова система и изведнъж България е някакво островче. Винаги ние сме ... всички на терсене, ние на опаки. Уникални... Кое е уникалността? От какво е продиктувана тая уникалност? Това са добре ... Има ли право сегашната централна банка да прави парична политика? Ако няма един от цветовете на паричната политика са минималните резерви. Каква роля играят минималните резерви в момента? Защо са 8%? Четири милиарда лева на българската банка са ангажирани в минимални резерви. Щели да ги изнесат, а контролорите казват: „Не е вярно, че са изнесени”. Ние много добре знаем кои банки колко изнесоха и ще изнесат. Само че идва и времето на депозитите, на траншовете, които трябва да бъдат върнати. Защо? Какъв е рискът? Защо трябва една банка майка да изнесе парите от България, когато ще отиде в Европейската централна банка и ще се рефинансира на 1%? А в България ще взема на 7% и на 8%? Значи нещо ... нещо какво? Изяли сме гърнето с боба, и само шием по-широки рокли. Нали? А не сме с дънки, за да не ни личи коремът. Това е истината ... това е истината, разбирате ли?

Никои тука не говори, дали има нужда, или няма нужда от централна банка, макар че действително никои няма да върне централната банка, независимата централна банка, която да е регулатор на ликвидността. Така вървят нещата. Сега за нас повече въпросът е кога и при какви условия ще влезем в паричния механизъм и нещата ще бъдат поети от Европейската централна банка. Това е ясно. Но въпросът ми е сега нищо ли не може да се прави? Значи почвам да анализирам. Да, ама ние водим негласни преговори. Естествено, че ще водите, как няма да отидеш с банка-майка да преговаряш. Вие знаете много добре, че банковата система е раздала 6 млрд. евро повече кредити, отколкото са спестяванията на фирмите и гражданите в България. Шест милиарда евро имаме повече кредитен портфейл, отколкото целия ни ресурс, това е факт. Този ресурс ще се изтегля евентуално. Сега например у мен голям интерес предизвика едно интервю с наш млад колега, преподавател в западен университет, който предлага още отсега да помислим и например да се даде правото на централната банка да емитира облигации. С каква цел? Той казва така: ако се излезе от кризата, твърде възможно е отново към България, поради данъчния рай и други, да има голям

приток на инвестиции. Ние, дори да сме влезли в преддверието на паричния механизъм, ако дойде този приток на инвестиции ще се вдигне инфлацията и няма да изпълним критерия на Маастрихт. Затова дайте възможност например на централната банка да преценява. Но там трябва да има умни глави, други специалисти, да регулират ликвидността и да абсорбират част от този поток, който ще дойде в облигации на централната банка. Това ще го прави Банковото управление и Емисионното управление. Нищо няма да има, няма да пипаме валутния борд, няма опасност за стабилността на паричната единица и т.н. И обратно, ако на един етап има затихване на притока на чужди инвестиции, започваш да връщаш облигациите, започваш да ги падежираш, и ето ...и това са го правили китайската банка, страхувайки се от пренагриване на икономиката. Значи „малоумните“ китайци, една супер държава, прави разумна политика. Ние, една мижава държава, да не може нищо да направим. Значи ето това е въпросът. Аз например много се замислям по това интервю. Има ли логика в цялата тази работа? Това е перспективно мислене – не за днес, не за утре. Но сами разбирате, за да се направи това нещо ще трябва да има координация, защото от журналистите ще бъде поднесено в най-пикантната форма, едва ли не ако се даде право това значи ... да се провали валутният механизъм, с паника, с други неща. Значи трябва да се обясни професионално, ако ще се обяснява. Но ето хора са, нека да го анализират, да видят. За мене младите не са обременени като нас и имат точно такива идеи. Могат да видят и това са неща, които ще помогнат на хората, които действително мислят доброто на тая държава, а не да си пазят поста.

Аз гледам не само от страната на банковия сектор. За съжаление бил съм и държавник, не съм бил централен банкер, имам претенции, че знам горе-долу с какво се занимава централната банка, но гледам и на другата страна, на реалния сектор и на реалната икономика. Ние всеки ден сме в контакт с бизнеса. Ние сме всеки ден в контакт с гражданите. Дойде една еуфория на времето. Знаете, много пари, понеже печалбата от банковия сектор в България беше висока, използваха майките банки да налеят много пари. Няколко банки тръгнаха супер агресивно да откраднат всички възможни клиенти, които могат. Даваха кредити при уникални условия, при всякакви условия. Ние отидохме в банковата реклама в пълната порнография. Извинявайте! Банките бяха по-нахални от магистралните проститутки – да се хвърлят на колата, нали? Всяка сутрин по телевизията, радиото. Едва ли не парите са на масата, носете само по-голям сак и вземайте колкото искате. Който не поискаше кредит, не му дадохме ... разбирате... Българинът живееше с някакви илюзии, че всичко лошо е

назад, чака го светло бъдеще, високи доходи, заетост, еди-какво си. И не помислихме сега, когато дойде кризата, тия самоизлъгали се българи, наивни или подведени от нас, сега как ще вържат семейния бюджет? Ето сега новото правителство ще ги натресе с местни високи данъци, защото от там ще дойде отдушникът. Нали? Ще вдигнат данък сгради, такса смет и т.н. Ние банките, искаме-не искаме, почти удвоихме лихвите по вече отпуснатите кредити. Да, ама имаше семейства, които си бяха направили до стотинка бюджета. Разберете го. Получава семейството 600 лв., 150 лв. за обслужване на кредита, толкова за ток, толкова за вода, толкова за телефон, толкова за храна. В момента, в който му направиш не 150, а 200 лв. плащанията по лихвите, бюджетът му не излиза. А при някои семейства не е с толкова малко, а е чувствително нарастването. Ние имаме банки, не е хубаво да ги казваме, където удвоиха лихвите. И не случайно го казвам. Всички тия банки, които бяха най-агресивни на пазара на кредити, сега са най-агресивни на пазара на депозити. Е, не може да кажете, че това са банки с нормално поведение, че всичко е о'кей в тази държава, в банковата система. Извинявайте, просто. Извинявайте, не е така! Моите уважения към някои хора, да аз не знам ... По принцип не трябва да се коментират много тия неща, но то пък не може да не кажеш две думи. Не може, защото иначе се самозабравят и действително нищо реално не се прави. Ето сега, обяснете ми, защо в момента трябва да имаме 8% минимални резерви. Ето на студентите тоя въпрос не мога да го обясня. Имам едно обяснение, че минималните резерви играят ролята на допълнителен гаранционен фонд – ако не дай си боже стане нещо с тая банка, все пак нещичко да има заделено. Никакво друго логическо обяснение ... ето го проф. Младенов специализира във Франция точно по минималните резерви...

Проф. Младенов: Така си е ...

Доц. Александров: Обясни ми го, защото ние на тези деца трябва да им казваме истината като преподаватели. Не да им приказваме някакви приказки. Те са мислещи деца. Логика има някъде. И затова така остро поставяме тези въпроси. Най-малкото обиждаме нито институцията нито хората, но говорим за нещо действително, което трябва да бъде обект. Аз оставям на страна защо толкова много пари трябва да се държат в централната банка, оставям на страна как се инвестират тия пари от нея. Да от една страна е сигурността. Но не само сигурността, а и много други неща са. Дали е случаен големият интерес към тоя пост от някои политически сили и инвестиционни

банкери, защото резервът на централната банка и другите резерви се инвестират някъде. А за всяко инвестиране си има и тарифи и други неща. Това го оставям на страна. Макар че е близко да акъла за някои неща да се позамисли човек. Ето това са ... Не ме разбирайте грешно. Никога няма да кажа, че в централната банка... Аз казах и в доклада си, че Правителството и централната банка проспяха, подцениха кризата и проспяха някои действия, които можеха авансово да ги вземат. Можеше да не допуснем чак толкова драстично нарастване на лихвените проценти. Разбирате ли, това ми е била интимната мисъл. Нищо повече не съм говорил. Но да заговорим, че там всичко е о'кей, всичко е идеално, не е точно така, не е точно така. Това е спор. Не случайно всички класически учебници започват със за и против независимостта на централната банка. Това не е да си пълним страниците, а това е действително спор, на който и практиката не е дала еднозначен отговор. Има държави, в които централната банка е зависима, но и банковата система е нормална, и финансовата политика е нормална и държавата се развива. И има държави, в които централната банка е независима, и имат проблеми. Не трябва да се абсолютизират нещата. Ако все пак трябва да ги претеглим, трябва да се види действително инструменти, начин на въздействие, синхрон в поведението. Защото сега кой е отишъл да стачкува пред централна банка някъде? Кой е изразил недоволство от централна банка? Няма!

Проф. Младенов: В Аржентина.

Доц. Александров: Ех, Аржентина, да. Може би ... Нека България да не е втората държава. Това не са нормални неща, просто затова. И хубаво е на такива тесни форуми да си ги дискутираме нещата. Още повече млади хора, може да проучат и чужда практика, чужд опит. Ето сега например много добро поле за изследване е идеята на финансовия министър да се отдели банковия надзор от централната банка. Има много плюсове, има може би много повече минуси, евентуално. Защото представете си, ако надзорът стане политически зависима институция и започне да изпълнява политически поръчки в банковия сектор. Това е кошмар. Значи ако се приеме, че централната банка си е независима институция и надзорът е вътре, дефакто и надзорът има статута на независима институция. Направиш ли го, дори към Парламента да го направиш, да го обединиш с финансовия надзор, за да смениш хората на финансовия надзор, защото нали друг мотив не можеш да намериш, има тая опасност. Дори към Парламента.

Проф. Минасян: Затова се предлага надзорната институция да бъде самостоятелна...

Доц. Александров: Ето, аз затова казвам помислете за това нещо. Тя е самостоятелна, но до колко ще бъде независима тази институция. Защото в България ние все още политизираме нещата и кадруваме политически. Имаме удобни и неудобни институции, в това число и приятелски и неприятелски банки. И помислете, че например надзорът ще зависи. А решиш ли да правиш мръсотия в една банка, може да ги направиш колкото си искаш. Защото нали... както някои четоха моя доклад за президента като дявола евангелието, така можеше и една банка да й оценяваш дейността. Затова аз казвам няма лесни отговори в икономиката. Даже на моите студенти им казвам и на вас ще ви се наложи да избирате не между доброто и лошото, а от многото злини относително по-малката злина. В икономиката е така. Алтернатива – да видиш кое, анализите, сравненията. Винаги трябва да се разсъждава в конкретна среда, а не абстрактно. Защото една е структурата, една е икономиката, един е манталитетът ако щете, една е културата, една е дисциплината, работата на съдебната система. Има някъде, където има страх. Ще направиш провинение, ама ще отидеш където трябва, в България няма този страх. Ефектът на работа на данъчната администрация в една държава е един, в България е друг, на контролните органи по същия начин. В България, вижте, ние сме смешни. Най-жестоките органи в Съединените американски щати това са Комисията за защита на конкуренцията и Комисията за финансов надзор. В България те са другарски съд. Те са другарски съд, те не са друго, разбирате ли? Мен ми е болно с какво се занимава нашата Комисия за защита на конкуренцията. Кокошкарска работа – някои се е оплакал от някого. А не със сливанията, не с разделянията, не с конкуренцията, а с това. Не искам за Комисията за финансов надзор да детайлизирам поради разбираеми причини, но също това е орган, който трябва да респектира..., който трябва да респектира, а не да го принизяваш. Не може в този орган в последния ден на Парламента да правиш тия назначения. Една година изтекъл мандата, две години изтекъл мандата и една седмица преди ти да си отидеш ти правиш назначения, защото трябвало 150 политици да ги назначиш на работа и не знам какво. Може да са най-качествените, ама е грозно. Като факт е грозно, разбирате ли?

И сега изведнъж не им казват директно ... И дай сега пък ще почнем. И едно прибързано решение например за изваждането на банковия надзор. За мене мисля, че ще има повече негативи от колкото позитиви. Не знам. Не съм достатъчно подготвен,

не съм мислил по този въпрос, но го има този елемент. Страх ме е точно от този елемент, от по-голяма намеса, защото на всеки един орган, който не е защитен директно със закона, има опасност за въздействие.

Доц. Вачков: Може би под шапката на Европейската централна банка.

Доц. Александров: Под шапката не европейската това е следващата крачка да, което е безспорно. Същото време, разбира се, има практика в чужбина, където го има това нещо, отделни органи. Както на времето, аз го проучих, имаше държави, където митниците и данъчното бяха под една шапка, а не бяха отделни и т.н. Т.е. има позитивни неща. Но това, което работи в Дания, дали ще работи в България? Малко е трудно да кажа примерно което е.

Благодаря ви много!

Доц. Вачков: Благодаря на доц. Стоян Александров.

Открити дискусии

Доц. Вачков: Уважаеми колеги, предлагам да започнем нашата следобедна работа. На встъпителното заседание преди обяд се коментираха и повдигнаха твърде актуални и дискуссионни въпроси, които ще търсят своя отговор в продължение на много време. Между другото, по време на почивката две журналистки ме попитаха какво е посланието на тази кръгла маса и аз си позволих да кажа: „нека да пожелаем като послание теорията и практиката във финансовата сфера да си подадат ръка, по-тясно и по-близко да вървят напред и да се вслушват една в друга”. Мисля, че ще се обедините около това послание всички, тъй като имаме за цел действително да съдействаме България да стане една модерна европейска държава в истинския смисъл на думата, колкото е възможно по-бързо. Дискусията е свободна, но все пак като начало предлагам да дадем думата на доц. Ганчо Ганчев и след това и на други колеги. Разбира се, имате възможността нормално съвсем спокойно да задавате въпроси не само на хората на тази маса, но и на публиката. Заповядайте доц. Ганчев.

Доц. Ганчо Ганчев: Благодаря, господин водещ. Аз се радвам, че имам възможност да взема отношение по въпросите, повдигнати на тази дискусия. Първо, бих искал да кажа няколко думи за понятието икономическа свобода, тъй като това е фактически акцентът на днешната дискусия. Струва ми се, че тук въпросът се нуждае и от отделно теоретично осмисляне. Въпросът за свободата за първи път се поставя като въпрос, който пряко засяга обществото, по времето на Френската революция. Тогава се стига до извода, че свободата на един гражданин свършва там, където започва свободата на друг гражданин т.е. свободата на индивидите или ако се върнем към икономиката, свободата на икономическите агенти, които участват в обмена в т.ч. и в областта на финансите, очевидно е нещо, което е взаимно обусловено. В икономиката това е известно като „критерия на Парето”, т.е. възможни са такива изменения в разпределението на продукта между икономическите агенти, или такива изменения са Парето допустими, при които нямаме подобряване на положението на един икономически агент, за сметка на влошаването на някой друг. Това е общият принцип. Според мен би било разумно да разгледаме въпроса с финансовата свобода, за дейността на банките през призмата на този критерий. Това означава, че ако има ситуации, при които банките едностранно подобряват своето положение за сметка на влошаването на техните клиенти или

заемополучатели, нарушават принципите на икономическата свобода. Тъй като подобряването на един икономически агент става за сметка на влошаването на някой друг. Обратна на ситуациите, при които е възможно да се подобри състоянието на банковата система паралелно със запазването или подобряването положението на техните клиенти, е ситуация, която е приемлива. Фактически ние би трябвало да се стремим към някакви подобни решения в областта на икономиката и на финансовото дело в частност. Добре би било да се задълбочат изследванията в тази сфера, което бих препоръчал на авторите на този сборник от студии. Паралелно с това тук бяха повдигнати много важни неща, особено в изказването на доц. Стоян Александров по въпросите с лихвата, покачването на лихвените проценти, поведението на банките. Според мен и тук има смисъл да направим едно научно обобщение на това какво всъщност става, защо се вдигат лихвите. Очевидно е, че тук има значение политиката на банката, но след като лихвите са устойчиво на високо равнище и нямаме тенденции в самия пазар, които да свалят лихвите, това показва че има някакъв сериозен проблем във функционирането на нашата банково-финансова система в условията на паричен съвет. В крайна сметка каква е ролята на лихвата в една система с фиксиран валутен курс, в която ние се намираме? По принцип, за да разберем това, трябва да видим какви са особеностите, каква е ролята на валутния курс и какво става, когато валутният курс е фиксиран. Ролята на валутния курс, според теорията на Дорнбуш, е да обере луфтовете на системата. Когато има фактори, които не са отчетени от пазара на стоки и услуги, валутният курс реагира и компенсира това, че другите пазари не са били достатъчно ефективни. Обратно, когато валутният курс е фиксиран, системата не разполага с такава променлива, която да подпомогне достигането на равновесие и тези функции започват да се изпълняват от други променливи. В нашия случай това е лихвеният процент, т.е. той компенсира всякакви други рискове, които не са отчетени от системата. Следователно вдигането на лихвения процент показва, че има някаква нестабилност в цялата система, някакви рискове, които не са отчетени по другите цени, които съществуват в икономиката. Фактически този повишен риск води до повишен лихвен процент, т.е. имаме някакъв сериозен проблем в икономиката и в този смисъл аз съм съгласен с доц. Александров, че има някакви рискове и проблеми в банковата система, които намират израз в тези високи лихви. Възниква въпросът може ли, трябва ли централната банка да направи нещо? Какво ще последва ако тя не направи нищо, дали няма да се натрупат допълнително противоречия под формата на проблеми в реалния сектор, които допълнително да влошат банковите портфейли или под някакъв

друг начин да повлияят върху стабилността на системата. Ако можем да направим нещо, то каква трябва да бъде политиката на централната банка? Това са фундаментални въпроси, защото както всички колеги отбелязаха при паричен съвет всъщност ние сме приели, че централната банка не трябва да провежда политика. Това е фундаменталният проблем и застъпваме тезата, че централната банка трябва да направи нещо, то в крайна сметка заставаме на позицията, че е необходимо дори в условията на паричен съвет, Централната банка има възможност, отчитайки особеностите на тази система, да провежда някаква политика. Тук аз отново ще се спра на нещата, които спомена доц. Александров, за предложението на един икономист централната банка да получи правото да емитира облигации. Това предложение всъщност е еквивалентно на предложението да се използва по-активно резервната политика, тъй като дали централната банка ще пласира облигации, по които ще плаща някаква лихва или примерно ще увеличи минималните задължителни резерви, плащайки евентуално и по тях някаква лихва, то крайният ефект върху паричната система е еквивалентен. Това е нещо, което централната банка и сега би могла да направи, в зависимост от състоянието на системата.

Доц. Александров: Да, но централната банка ще може да заема не само от банките.

Доц. Ганчев: Да, съгласен съм, но в крайна сметка основното е по отношение на паричната маса и разликите са несъществени. Пазарите, така или иначе, са взаимозависими и ако тя наложи такива ограничения, това ще доведе до промени на цени и на други пазари и крайният резултат ще бъде подобен. Възможни са различни варианти централната банка по друг начин да повлияе на лихвения процент. По принцип тя би могла чрез неформални отношения да въздейства на банките някакви договорености, но това би било трудно да се провежда системно. Пак стигаме до извода, че провеждането на неформални ограничения върху пазара е еквивалентно на провеждането на някаква политика от страна на централната банка. Може да се каже също, че провеждането на една активна резервна политика отново е еквивалентно примерно на частично възстановяване на функциите на централната банка като кредитор от последна инстанция. Тъй като дали ще се намалят резервите или под някаква форма ще се рефинансират банките, в крайна сметка сумите са едни и същи. Всичко се свежда до това, дали в условията на паричен съвет е целесъобразно централната банка да провежда някаква парична политика. Този въпрос освен това

трябва да се разглежда динамично и еволюционно в контекста на претенциите да влезем в еврозоната. Влизането в еврозоната означава, че БНБ би трябвало да провежда колективната парична политика на Европейската централна банка. Това е съществената разлика между сегашното положение и това, което би било в рамките на еврозоната. Един от проблемите, които не ни казват европейците е това, че е трудно една централна банка от условията на паричен съвет, когато тя не провежда никаква политика, от другия ден да стане член на еврозоната и да провежда колективната политика. Необходим е може би един междинен период, когато БНБ, координирано с ЕЦБ, да провежда ограничени форми на политика, за да може след това в един по-късен момент да стане един пълноценен член на ЕЦБ. Трудно си представяме, че от днес за утре изведнъж ще започнат ефективно да функционират всички механизми, които прилага ЕЦБ, включително операции на открития пазар, рефинансиране, скотови операции и т.н. Може би като разгледаме въпроса в еволюционен контекст, би следвало да приемем, че може би БНБ би следвало да провежда такава политика. Ако такава политика е координирана с ЕЦБ или под някаква форма се подкрепя от нея, това би могло да повиши доверието, да намали риска и допълнителното да способства за спадането на лихвите. Общо взето този процес на спадане на лихвите е сложен процес, който е свързан с натрупване на рискове в икономиката. Това спадане трябва да бъде свързано с провеждането на някаква политика или с някакви други радикални мерки, които да подобрят икономическото положение, или третият вариант е просто да чакаме глобалната икономика да се стабилизира и евентуално след това лихвеното равнище тук да падне. Този последен вариант е като че ли политиката, която провежда нашето правителство – реалното очакване европейската икономика да се възстанови и това да доведе до приток на капитали, евентуално и към България, и спад на лихвите. Но този път е пълен с неизвестности, тъй като никой не може да гарантира колко бързо и колко скоро ще имаме такова възстановяване. Може би е разумно да провеждаме някаква политика, но това предполага едно концептуално преосмисляне на ролята на БНБ и правителството, особено в условията на такива кризисни явления, които наблюдаваме в момента и предполага много сериозен анализ и сериозни дискусии по въпроса. Това, от което аз съм обезпокоен е, че фактически няма дискусии, а разговори между някакви затворени кръгове, които не обменят информация. Това, от което ние се нуждаем, е дискусия по въпроса и разглеждане на всички възможни варианти и накрая напипване на този вариант, който да може да помогне за стабилизирането на банковата система и изобщо на българската икономика. Именно в такава насока виждам аз някакво решение

на тези въпроси, тъй като очевидно никой не разполага с готова рецепта за това точно как трябва да решим проблемите на банковата система, точно как да решим проблемите на фискалната политика и точно как по най-добрия начин да излезем от кризата. Това нещо може да бъде резултат само от дискусии, включително и дискусии, подобна на тази тук, която провеждаме. В крайна сметка, доколкото говорим за политика, доколкото говорим за поведение на банките, това са все неща за икономическата свобода и то за такава свобода, когато централните банки, търговските банки провеждат политика, която не е в ущърб на останалите икономически агенти. Неправилно е да търсим решаването на икономическите проблеми в полза на банките за сметка на реалната икономика или в полза на централната банка или правителството за сметка пак на икономиката. Трябва да търсим решения, при които се постига някакъв колективен ефект, който се разпределя между всички участници в икономическия процес, а не решения, при които някой решава проблемите си за сметка на другите, тъй като в крайна сметка такива решения, които не отговарят на принципите на икономическата свобода, те са нестабилни. Дори някой в момента да реши своите проблеми за сметка на друг, рано или късно това ще се върне обратно върху него и ще доведе до още по-тежко положение, при което всички губят. Завършвам с това, че е необходима много сериозна дискусия по повдигнатите въпроси, в това число и за лихвите. Очевидно решаването минава през някакво по-задълбочено осмисляне на ролята на централната банка и трябва да бъде, връщам се към тематиката на тази Кръгла маса, подчинено на принципите на икономическата свобода, разбирана в един такъв широк смисъл. Това е, което бих искал да споделя с вас.

Доц. Александров: Аз предлагам да не се гарантират промоционалните депозити.

Доц. Ганчев: Трябва, за да не се гарантират, примерно. Аз на прима виста взимам отношение, би трябвало да се променят определени наредби на БНБ.

Доц. Александров: Не, да се промени Законът за гарантиране на влоговете.

Доц. Ганчев: Да, и законът. Проблемът не опира само до БНБ, решение трябва да има и Народното събрание и т.н.

Доц. Ганчев: Банките според мен, ако проблемите в икономиката останат същите, ще намерят някаква друга форма да вдигнат лихвите. Няма да са промоционални лихви, а някакви други. Ще измислят начин да заобиколят.

Доц. Александров: Не е нормално да вдигаш общото ниво на лихвите.

Доц. Ганчев: Общото ниво ще се вдигне трудно, но банките могат да въвеждат примерно нови лихви по новите кредити във всеки един момент и да не ги наричат промоционални. По новите депозити могат да се вдигат лихвите, могат да се сключват отново договори по старите. Аз лично не виждам по какъв начин може да попречим на банките да заобиколят подобно решение, ако то им е изгодно. Може би някакви много специални закони, много подробно регламентирани. Според мен биха могли лесно да заобиколят това решение дори и да въведем текст. Аз не съм тесен експерт в областта на банковите депозити, на банковата дейност, но те биха могли да заобиколят, стига да имат икономически интерес. Трябва да намираме решения, които отчитат икономическите интереси и въвеждат някои елементи на конкуренция чрез пазара или някакво регулиране, но отново чрез пазарни инструменти на икономическата политика. Само законите като че ли няма да могат да решат проблема.

Доц. Вачков (към г-н Николай Колев): Интересно е да чуем Вашето мнение за промоционалните лихви.

Г-н Николай Колев: Що се касае до намесата на централната банка в момента на лихвения пазар, ще ви дам от сутринта данни за пазара на депозити в България. Данните са от тази сутрин, но тенденцията е от два месеца, т.е. от средата на август. Информацията може да се провери и на сайта на БНБ, и в Ройтерс. Сутринта на междубанковия пазар е имало свободен ресурс, а не в МЗР, който банките са имали и са го предлагали, в размер на 2,4 млрд. лв. Лихвеният процент, на който се разменя тази междубанкова депозитна маса е 0,68 % за овърнайт депозити и 0,5 % за един месец. Казвам ви жив маркет, лайв маркет. Котировки на български, извинявам се, те са 6 банки, от банките в България. За три месеца е около 2 %. т.е. продуктите на банките в масовия случай са депозити до 3 месеца, промоционални или всякакви други продукти.

Доц. Александров: Лихвените проценти са на годишна база?

Г-н Колев: На годишна база говорим. Тези проценти са абсолютно на годишна база. Овърнйт депозит са на 360, 365 дни в зависимост от валутата. Това е за евра и долари. Т.е. междубанковият пазар вече е консумирал падането на европейските лихви. Говорим за 2,4 млрд. лв.

Проф. Николов: А в левове какви са данните?

Г-н Колев: 0,5 % в левове на годишна база за един месец.

Проф. Николов: Е добре тогава, каква е тази истерия.

Г-н Колев: Именно такава ми е мисълта. В един момент този голям лихвен спред, този диференциал безумен, който е между 9 % и 0,5 % от самосебе си ще се обере. Безсмислено е банките да взимат ресурс от граждани и фирми на такива нива и да го пласират на 0,5 %. Това не само е непрофесионално, това е смешно, това е детинско. Защо цитирам овърнйт депозитите. Г-н Минасян правилно спомена. Имам удоволствието да съм председател на комисията на т. нар. Софибор, на база, на който се определя основният лихвен процент, който към миналия месец е 1,46 %. Този месец ще бъде под 1 % със сигурност. Тъй като нямаше друг измерител тримесечните книжа бяха едно време такъв фактор, което беше доста измислено. Трябваше реален пазарен показател, говоря за намеса на централната банка, защото три са институциите, които формират този лихвен процент и правилата. Не сме измислили нищо ново – това са всъщност правилата, при които се формира LIBOR-a (London Interbank Offered Rate), т.е. ние сме ги приложили в България. Има един панел от четиринайсет големи български банки, които отговарят на определени критерии, които са активни на този пазар и се взимат тези котировки ежедневно. Така се оформя, т.е. среднопретеглените реално сключени сделки, т.нар LEONIA. БНБ е един от играчите при оформянето на лихвения процент, другият е Асоциацията на банките в България и Българска дилъска асоциация. Затова го споменах, защото това се смята за най-меродавният източник на информация за междубанковия пазар. Всяка банка има право да определя собствената си политика. Но това са данни от сключените сделки, 2,4 млрд лв са доста представителна извадка за паричната маса на страната, за да се говори. Т.е. и една елементарна сметка показва, че банките няма да могат да издържат по чисто пазарни

критерии на този натиск и рано или късно ще смъкнат лихвите. Друг е проблемът, че чуждите банки в България, извинявам се, не искам да има дискриминация да ги разделяме на български и чужди – ние сме едно цяло, но за съжаление влиянието на майките върху българските им структури е огромно. Наистина за съжаление Българската банка за развитие, Първа инвестиционна банка, Общинска банка, ЦКБ, Тексимбанк, малка, но българска банка, и Корпоративна банка. Всички останали са зависими от политиката на банките-майки. Ще ви дам пак лайв маркет: един кредит 25-годишен ипотечен, което съм виждал с очите си, на Banco Santander, която е в първата десетка на банките в Европа и първата испанска банка, 25-годишен кредит срещу ипотека на имот, е 4,25 % в евро.

Проф. Николов: Човешко...

Г-н Колев: Няма да коментирам. Просто банките в един момент имах чувството, специално чуждите банки, че искаха да откажат клиентите с тези лихви да вземат кредити. Факт е, че хората не си правят добре сметката и продължават да взимат дори и на високите лихви. Другото интересно е, че сега се получи патова ситуация с лихвите по депозитите за граждани и фирми – никой не смее пръв да ги намали. Това е патовата ситуация и това е истината. Централната банка нищо не може да направи.

Доц. Вачков: Да сключат джентълменско споразумение.

Г-н Колев: Така че промяната на законодателството в момента е non-sens, в смисъл на отмяна на валутния борд, по никакъв начин. Единственото нещо, което в момента крепи, нека бъдем реалисти, финансовия сектор в страната е валутният борд. И той по никакъв начин не бива да бъде компрометиран нито с промяна на законодателството, нито със спускане на някаква свободна фискална политика от страна дали ще бъде на Министерството на финансите, дали ще бъде от страна на централната банка. Всяко едно колебание в населението за стабилността на борда ще доведе до катастрофа. Няма да цитирам за една голяма българска банка, в края на миналата година, какво щеше да се случи за малко. Благодаря ви и извинявайте, че така дълго.

Доц. Вачков: Търговските банки все пак да сключат джентълменско споразумение.

Доц. Александров: Публична тайна е, че банките дискутират този проблем. Убедени са, че трябва да свалят лихвите, но въпросът е, че никой не ще да направи пръв хода.

Проф. Николов: Да това е, това е капан.

Доц. Александров: Който го направи рискува да загуби ресурс. Затова банките поне това, което имат като дял, се стремят да го съхранят.

Г-н Беловски: Да, тук има един момент с тази конкуренция за пазарен дял и все пак за едни показатели, които акционерите, когато те гледат, биха искали да бъдат в едни долу горе в планираното. Много трудно ще паднат лихвите скоро. Аз ги наблюдавам много внимателно. Ние агонизираме като банкова система и между нас, които се познаваме банкерите, всички казваме безумие. Но не можем да направим никакви стъпки, защото ще ни наруши ликвидността. Ликвидността не е пряка проекция на ежедневната размяна на депозити. Тя е сравнително сигурен източник да си набавиш ресурс, обаче ако те усетят другите банки, че сваляш депозитните лихви и че хората почват да излизат от тебе, ако те усетят другите банки ти спират линиите т.е. правото да вземеш пари от тях. И ти ще влезеш в един капан – хем е много нисък ресурсът на пазара, може да го взимаш теоретично постоянно, всички са отворени към теб.

Проф. Минасян: Нали има 2 милиарда ресурс.

Г-н Беловски: Да, два милиарда, но има критерии за риск. Всеки един риск-мениджмънт на банка преценява всяка една банка ежедневно и казва „ние знаем как са нещата в кухнята“.

Проф. Минасян: Въпросът за доверието между банките.

Г-н Беловски: Въпросът за доверието. И в момента, в който тръгнат да излизат парите от една банка...

Доц. Ганчев: Много правилно посочиха тези въпроси. Същото нещо беше станало във Великобритания и Щатите, когато по време на разгара на кризата майките нямат

доверие помежду си. И тук е ролята на централната банка. Ако тя може да рефинансира, тя прекъсва този порочен кръг.

Проф. Минасян: Но не може.

Доц. Ганчев: Да, не може. Или пък трябва да се направи някаква промяна.

Доц. Александров: Когато говорим за евентуална операция с междубанкови депозити се имаше предвид и това нещо. В БНБ имаше много голяма дискуссия, когато се приемаше законът.

Г-н Колев: Само да допълня, че тази парична маса, за която споменах, от 2,4 милиарда (няма да споменавам имена), не желае да я вземе в момента нито една търговска банка, с изключение на две гръцки, които търсят масово пари. И тази парична маса не се търси, тя просто си стои. Не е въпрос на доверие.

Проф. Минасян: Защо тогава акцентирате върху доверието между търговските банки?

Г-н Колев: Веднага отговарям на въпроса на г-н Минасян. Значи става въпрос за следното. Всички чужди банки, не искам това да се възприема като някаква дискриминация. Моля ви, не ме разбирайте погрешно. Говоря за реалните неща от бизнеса...

Доц. Александров: Аз съм чужда банка, без майка.

Г-н Колев: Всички чужди банки имат риск мениджмънт. И всяка банка определя, получава от централата си лимитите и правата за търговия на местния пазар от чужбина. Т.е. ING в момента примерно и BNP-Pariba, които и са клонове, имат забрана от мениджмънта си да работят с всички банки, от риск мениджмънта си, не знам вече в кои държави се намира, имат забрана да не работят нито една банка в България, независимо дали тя се казва Пощенска, ОББ.

Проф. Минасян: Защо основният лихвен процент т.е. Leonia е толкова нисък? Значи той не върши работа. Какво от това, че има 2 милиарда и те си стоят.

Г-н Колев: Днес имаме депозити, които нашата банка е реализирала по тези лихви, реално дадени, реално реализирани и платени от други банки. Не мога, не е етично сега да ви казвам кои са банките. Значи търгуват се тези нива.

Проф. Минасян: Значи няма ресурс, а не че има ресурс.

Г-н Колев: Добре, давам ви още един пример.

Проф. Минасян: Това не мога да разбера. Ако аз имам разход, как няма да се стремя да си намаля този разход. Ако имам възможност да намаля лихвите по депозитите, защото те не ми трябва, и аз няма да го правя. Аз не мога да го възприема, моето съзнание не може да го приеме.

Доц. Александров: Значи има няколко проблема още. Едното е, аз не случайно ви казах, че ние имаме кредитен портфейл много повече, отколкото са спестяванията на фирмите и гражданите. И част от този ресурс, вероятно някога във времето, ще се изтегли и банките подържат готовност да поемат такова поведение. Освен това, именно с този голям кредитен портфейл банките се стремят да запазят клиентите си, а не толкова да привлекат нови. Прави се подбор на клиентите.

Доц. Ганчев: Често говорим за това, че се засилва регулирането в рамките на международната валутно-финансова система. Тези лимити, които се спускат от централите на чуждите банки, те са тясно координирани с това, което правят централните банки. Те получават указания и от там. От всичко това следва друга роля на централната банка. Централната банка е тази, която би трябвало да говори поне с централните банки от ЕС, за да промени тази политика. Т.е. едно от нещата, именно тази международна дейност на БНБ, и въобще трябва да имаме предвид, че това регулиране на международното движение на капитали вероятно в бъдеще ще бъде една постоянна черта на движението на капитали. В този смисъл, ако някой очаква да се върнем към периода 2001-2008, това е нереалистично. Ние ще се движим в една сфера, където има силно регулиране. Това налага, тук вече се присъединявам по друга тема към Стоян. БНБ трябва да води активна международна политика т.е. да договори с гръцката централна банка, с италианската и т.н., че тези лимити, които те спускат на

своите банки във взаимоотношенията им с България, не отговарят на принципите на европейското сътрудничество, на координираните мерки за излизане от кризата в рамките на ЕС. Има много неща, които и банката, и правителството могат да направят извън промяната на законите.

Доц. Александров: Те го правиха и по-преди. Може би сега трябва да използват и ЕЦБ, защото имаше чуждестранна банка, която имаше кредитен портфейл 130% спрямо привлечените си ресурси в България и нашият банков надзор на няколко пъти посещаваше тази европейска столица. Защото такова чудо, същата тази банка не го правеше в другите страни. А в България го правеше. Тя е един от големите играчи. Ходиха тогава, но може би действително трябва да се помисли за поставянето на тези въпроси пред ЕЦБ. Там да привикат тези банки. Странно е, това са няколко банки, които го правят. Никой не храни илюзиите, че може еднозначно, с магическа пръчка, лесно да се реши проблем, но има проблем действително. Трябва да се мисли – от тук малко, оттам малко, преговори, предявяване на изисквания към собствениците. Това, разбира, се не се публикува. Това си е работа на централната банка, на надзора.

Доц. Вачков: Но собствениците, колега Александров, не се интересуват, акционерите не се интересуват, дали лицето Стефан Вачков си обслужва нормално заема или е затънал до гуша и е платежоспособен.

Доц. Александров: Има един проблем. Аз говорих с някои първите банки, които зарибиха. Аз също имам проблем. Аз няколко десетки милиони съм инвестирал в други банки и треперя. Моята банка е депозирала в други банки

Проф. Минасян: Дългосрочно ли?

Доц. Александров: Е, това е друг въпрос. За мен не е без значение какво ще става в банката.

Проф. Минасян : Краткосрочни средства може да се намерят на междубанковия пазар.

Доц. Вачков: Те ги имат.

Доц. Александров: Не, не. Става въпрос, че аз имам излишни пари и ги депозирам сега. Вместо да ги изнеса навън, ги инвестирам у нас и треперя за тази банка, в която съм депозирал, дали да ги държа, или да не ги държа.

Доц. Вачков: Те и майките правят това, майките на големите банки също правят това, получават ресурси от ЕЦБ.

Доц. Александров: Да, безспорно в България са няколко ресурсни банки. Аз не ги знам моите колеги от Алианс, какво правят. Те имат огромен ресурс. За тях също не е без значение тези 400-500 милиона свободни, къде ги държат. Тука е по-широко, ние изнесохме много пари през застрахователните компании, не толкова през банките. Но това е друга тема, не искам да я закачам.

Проф. Минасян: Значи няма нужда да се намаляват резервите.

Доц. Александров: Да, в момента това се получава. Но ние ги държим на фона на гръмването на кредити.

Проф. Николов: Вода гази, жаден ходи.

Проф. Минасян: Значи централната банка добре прави, че не намалява лихвите.

Доц. Вачков: Да си дойдем на думата за високите лихви.

Проф. Минасян: Няма проблем с ликвидността. Значи има повече милиарди, които са свободни. Вместо да седят там, нека ...

Доц. Александров: Аз това казвам. Може би пък ще се окаже полезно да си изтеглят част от ресурса чуждите банки. Не толкова да плашим, че ще го изтеглят.

Доц. Вачков: И ние нищо не можем да направим, ако го изтеглят.

Доц. Александров: Те спряха да изтеглят, защото се рефинансират евтино.

Доц. Вачков (към проф. Николов): Заповядай, ще питаме после какво мисли надзорът.

Проф. Николов: Това няколко пъти го обсъждахме с високите лихви. Едната от идеите, Стоян беше, това го помни, е когато казахме да се намалят, още не бяха намалили задължителните резерви. О' кей, намалиха ги и какво стана? Парите изтекоха, това се случи.

Доц. Александров: Така беше.

Проф. Николов: Масово изтекоха парите. Другото нещо, което си го приказваме и което аз все си мисля, че не е толкова лошо. Другото е капан – те не могат самите банки, затова има централна банка, затова има държава. Точно в тези моменти тя да намери решение на този гордиев възел и то е разрязване с вкарване на някакви пари в икономиката. Трябва да се търсят и вкарват пари в икономиката и аз през цялото време го повтарям. Ако трябва дори и заем може да вземем. Гаранционното споразумение с МВФ не е толкова лоша идея - заместваш някакви пари от фискалния резерв. Тук вече и правителството може да прави някаква парична политика с този фискален резерв, който се държи в БНБ. То не го прави. То нещичко направи. Вкарваш някакви пари, с които гарантираш борда. Бордът, разбира се, не бива да се пипа. Не дай се Боже на някой да му хрумне тази идея! Тук всички сме единни. Значи правиш гаранционно споразумение и част от този фискален резерв може да вкараш в икономиката. Аз правих някакви такива относително прости сметки – някъде около 3 милиарда евро ми излизаше дефицит. Може да го изведете, ако искате, от намаляването на притока на чуждестранни инвестиции. Те са намалели горе-долу наполовина и това са пак 3 милиарда, колкото липсват. Трябва да намерите някаква субституция чрез заеми. Икономическа история на България, времето на Мошанов, Муравиев и Ляпчев, и тогава са сключвали заеми. България, както е пропаднала с всичките бежанци и репарации, в един момент вкарва пари в икономиката и благодарение на това лекичко дръпва. След това влиза в голямата криза, откъдето пък излиза относително със здрава икономика. Значи нещо такова трябва да направим, да вкараме пари в икономиката. Как да ги превъртим тия пари? Трябва да ги превъртим по някакъв начин, така че да не напомпаме отново вноса, което е ужасното. И това е единственото, тука трябва да се съгласим, че трябва да си строим инфраструктурата. Това е някакъв косвен път.

Защото, ако по някакъв начин го раздадем, включително на банките, започваме да помпаме вноса и нараства дефицитът по текущата сметка или дефицитът по външната търговия, защото това е определено.

Г-н Колев: Строежът на инфраструктура е историческият пример за излизане от криза.

Доц. Вачков: Това трае не година - две. Това е процес.

Проф. Николов: Но тая христоматия, на предишното правителство, колко пъти му повтаряме, че трябва да почнем нещо да строим. Сегашното и то нищо не построи. Четири години изгубени.

Доц. Александров: Искате да кажете да се учим от историята, така ли?

Проф. Николов: Стояне, ако не се научим от историята, не знам. Наново проби-грешки... Новите твърдят, че ще строят нещо, а в същото време виждате всичките разходи се режат. Ти като режеш разходите пак намаляваш ресурса, който влиза в икономиката. Аз не ви казвам, че... Например Благоевград, където аз работя, в един момент целият беше разкопан. И сега кметът обявява: „Строителните фирми се съгласиха на 30% по-малки цени. Дайте само да го продължим.” И те работели под себестойност. Това не може да ме убеди по никакъв начин. При всяко положение строителна фирма под себестойност не може да работи, каквото и да приказва. Вярно, че тези обекти са договорирани в стила на предишното правителство.

Доц. Александров: Вижте, нормално е. Желязото от 1,70 лв. е 63 стотинки. Един обикновен наемен работник от 80 лв. надница сега и за 15 работи.

Проф. Николов: Но като орежеш всички разходи... Те тръгват да режат, защото и бюджетът, знаеш как беше направен – с 6% растеж. Ние си приказвахме септември месец, че влизаме в криза, те викат, че не е вярно.

Доц. Вачков : 4,7%.

Проф. Николов: Да, тръгваме с растеж, инфлация 5,4%. Аз им казах 3 и аз не излязох прав. Аз си признавам. Няма да е три, под три ще е. Не можеш да работиш с тези числа. Така, че отнякъде трябва да се вкара ресурс. Разбирате ли? Не сте виновни само вие – bankerите, защото и вие имате някаква вина в цялата истерия.

Доц. Александров: Bankерите са безгрешни.

Проф. Николов: Вие сте безгрешни, нали Стояне? В цялата истерия има някаква вина и на bankerите. Обаче трябва да се вкара и ресурс. Защото ресурс беше и изнесен и не достига. А вкарвайки на ресурс, вече лихвите естествено падат. Количествена теория на парите, нали? Лесна работа, нали? Вкарвайки по мои сметки към 3 млрд. евро, които трябва да ги намерим по някакъв начин. А има начини и ние ги имаме. С гаранционното споразумение поне един милиард ще си осигурим, ще освободим от фискалния резерв. По тоя начин нещичко с лихвите ще се случи, щем не щем.

Г-н Беловски: Вижте сега, въпросът за наливането. Това е една много обща дума, с която всъщност трябва да се олицетвори по някакъв начин, а това е каналите на наливането. Това е големият спор кои да бъдат каналите. Тръгна се чрез насърчителна банка, която след едно макропреразпределение между търговските банки, да достигне до малки и средни предприятия. Ето един канал. Следващият канал е преразпределение на общия бюджет към общините, и общините по линията на инфраструктурните проекти, да ангажират фирми, да ангажират бизнес и да наляят пари. Това е вторият канал. Третият канал е търговските банки. Рефинансиране от пазара, създаването на икономическа среда, която позволява да може bankата да отпуска кредити. Какво се оказва обаче? Когато отидеш на ниво общини се минава винаги през тържни процедури. Само, който не е работил с търг, не знае за какво става въпрос. Който е спечелил винаги, го съдят това го знаят. Значи това е един процес. Няма как процесът на наливане да се превърне в бърз процес. Това е една процедура, която трае изтощително бавно. Второ, във всяка една община се водят политически битки и ритане под масата. За нищо. Ти си казал това, аз съм от тази партия, няма да е твоето, разправия до безкрайност. Толкова години съм в Общинска банка, толкова общински съвети са ми минали през главата, с какви ли не кметове съм се разправял, просто ви казвам съм се отчаял, това е някакво безумие. Даваш му пари, искаш да му дадеш. Той кандидатства едвам- едвам. Защитил там кредита, след това като вземе кредита не може

да ги усвои. Моли се да му удължавам срока, да му давам парите, защото той не може да се оправи с търговете. Непрекъснато ... казват ти крадеш, ти правиш това ... Дали е така, или не, не искам да го коментирам. Този канал може много пари да вкара в икономиката, но той е неефективен по отношение на времето на неговата реализация. Но е много сериозен. Той е повсеместен, той може да влезе в цялата страна. Това е една кръвоносна система, навсякъде.

Проф. Николов: Извинявайте, от някъде трябва да се почне, разбирате ли? То не се е почнало. В България не се е почнало.

Г-н Беловски: Напротив, не е така. То се почна, обаче ...

Проф. Николов: Една магистрала да сте видели да е построена? Това е разговор за тия дребните, общинските проекти.

Г-н Беловски: Не, не са дребни .

Доц. Вачков: Той говори за наливането.

Г-н Беловски: Не е така. Нямаме град с пречиствателна станция. Тука на пръсти се броят големите градове. Това са много големи инвестиции.

Проф. Николов: Пречиствателната станция, това е от големите неща.

Г-н Беловски: Банковата система и отпускането на пари чрез нея. Приемаме, че банковата система се е захранила с достатъчно ресурси, които и позволяват да отпускат кредити. Вие ще видите, че вече вариантът с това отпускане на кредити просто няма как да се повтори. И най-големият оптимист между bankerите вече ще бъде много критичен към всеки един кредитополучател и ще се отива за съжаление ...

Проф. Николов: Старото не може да го бъде. Това, където ходехте и казвахте „вземи кредит“.

Г-н Беловски: Поне една година аз не виждам мисленето и на най-разкрепостеният банкер, излюпен там, от Ситито дошъл, и казал: „Абе вие какво правите, тоя пазар тука трябва всеки дом да има 25% задлъжнялост .” И си измисля някакви проценти. И ти ходиш да му буташ кредитната карта, и да му даваш кредити, които са му далеч над приходите.

Проф. Николов: Е това време свърши.

Г-н Беловски: Да, това време не може да се повтори. Това ви го казвам категорично, не може да се повтори. Няма как някой да очаква, че по този начин бързо и ефективно ще навлязат пак много пари да осигурят потреблението и това да рефлектира върху вноса. Защото вносът именно от това беше генериран и обърка там текуща сметка и всички неща, които се получиха. Т.е. банките са много добър проводник. Политиката на Насърчителна банка – Насърчителна банка е една малка банка, която не може да дава кредити, това не е нейната роля, нали? Тя дава, но нейната роля по-скоро, с новата идея, е да осигурява ресурс на другите банки. По същия начин ще се стигне до същото нещо. Другите банки подписват тия споразумения, ужким усвояват, а всъщност начинът, по които се вкарват в икономиката тези пари, е много рестриктивен.

Доц. Вачков: Съмнителен.

Г-н Беловски: Не толкова съмнителен, аз не поставям по съмнение, но той е бавен, рестриктивен, предпазлив. Хората вече се страхуват, не искат да се опарят. Общо взето ти не си в ситуация с един чист портфейл. Влошава се състоянието. Ние за какво толкова подскачаме срещу високите лихви по депозитите. Ако приемем, че това е нашата свобода, както посочвате, че потискаме другите. Никой не иска да е с такава свобода и капан, в който сме попаднали, защото това ни бие страшно много по разходната част. Другият момент, който ни бие по разходната част са провизиите. Т.е. няма икономика, кредитите не се връщат и ние заделяме пари за провизии. Даваме пари за провизии. От къде ще ги изкараме? Ами ще ги изкараме, като надуваме кредитите. Започваме да даваме скъпи кредити, старите кредити ги предоговаряме, по някакъв начин да влизат пари, да компенсират високите лихви по депозитите, което е едната лоша част. Другата е провизирането. Лошото, което се очаква тука - онзи ден Международния валутен фонд предвижда от 50 до 100% влошаване на портфейлите.

Това просто не мога да си го представя. Никакъв стрес тест не може да издържи на това нещо. Не може да се случи. Просто казвам ви, че това е абсурд. Всякаква ликвидност ще се наруши. Пламен ще каже, ние събирахме до миналата година редовно падежиращите кредити по 5-6 млн. месечно, сега няма и 2 млн. Защо? Хубаво, те са зле хората, ама разсрочваме им кредитите. Това, което не се вижда, не е само защото някой е в лоши кредити. Числото просрочени кредити или лоши кредити в икономиката не е толкова важно. По-важното е, че се разсрочват кредитите. И ето това абсолютно число 6 млн., което сега е 2 млн. показва, че ти на същата маса кредитополучатели, а даже и увеличена, ти получаваш много по-малко приходи, възвръщаемост, защото тия хора са закъсали. И ти отлагаш трагедията за утре, за незнайно кога. В тази банка това е в малък мащаб. При най-агресивните банки там е в порядъци по-тежко положението. Там пропорцията на това, което е вземано и това, което се получава в момента е драстично нарушена. Отделно провизираш, правиш разход за това нещо. Ситуацията наистина е много тежка.

Проф. Николов: Тая попара сме я сърбали вече един път. Извинявам се, че ви прекъсвам. Нали помните '95-'96-та година. Тия попари с високите лихви, тука с него (доц. Ганчев) сме изписали много мастило. Тогава се пишеше все още с мастило.

Проф. Минасян: С химикалки.

Г-н Беловски: Асоциацията на търговките банки пушна едно, както му казвам аз окръжно, да се опитаме да се картелираме в договореност за депозитните лихви. Образно казано картелиране. Там икономическият лост беше ако е еди-колко си процента, няма да се покрива от фонда за гарантиране на влоговете или различни други схеми, но това не се възприе. В крайна сметка, защото е тип административна мярка, това така или иначе не се възприе. Не знам какво откриха и къде откриха в законодателството ли, като заложена бомба, но това мина един път, дадох се становища от банките и повече нищо не излезе. Няма как да се уговорим и да кажем от утре, от 1 ноември, всички банки слизат на еди-колко си процента. Няма как ...

Проф. Минасян: И слава Богу, слава Богу. И не трябва да има как.

Г-н Беловски: Не трябва да има. Как? Това ще е абсурд. Това означава, че ...

Проф. Минасян: Конкуренция. Конкуренцията трябва да действа безжалостно.

Проф. Николов: Конкуренция, но виждаш как ги вкарва в капан конкуренцията.

Проф. Минасян: Вредна конкуренция, кой го беше писал? Аз не мога да го разбера. Конкуренцията винаги е полезна.

Гл.ас. Светлана Герчева : Вредна данъчна конкуренция.

Проф. Минасян: Конкуренцията винаги трябва да се стимулира.

Гл.ас. Герчева: Този въпрос го има. Има черен списък на страни, които практикуват вредна данъчна конкуренция. В смисъл, че те не са прозрачни.

Проф. Минасян: Добре, но защо вредна, защо вредна? Не мога да разбера. Няма вредна конкуренция, всяка конкуренция е полезна.

Доц. Вачков: Това означава на всяка цена, да действат с всички позволени и непозволени средства.

Проф. Николов: Нарушаване на стандартите.

Доц. Вачков: Конкурентът легитимира твоята свобода и ти на него съответно, но трябва да бъде в рамките на регулации и на добри практики. Ето, тук и публиката вече се включва активно.

Проф. Николов: Защо да са публика? Те са участници, не са публика.

Доц. Вачков (към гл.ас. Герчева): Да, заповядай.

Гл. ас. Герчева: Тъй като моята студия е за данъчната конкуренция и по този повод има такъв термин. Вредна данъчна конкуренция от гледна точка, че има т.нар. данъчни райове, данъчни оазиси, които провеждат една непрозрачна практика в данъчното

облагане и успяват да примамят капитали и т.н. към своите юрисдикции. По този начин в условията на глобална криза за държавите не е лесно да изпълняват съответно огромните си ангажименти понастоящем към икономиките.

Проф. Минасян: И България. България например прави това, нали?

Гл. ас. Герчева: Не. Специално от другия аспект вредите на данъчната конкуренция са върху ерозията на данъчните приходи и невъзможността да се финансират качествени публични блага.

Проф. Минасян: Българската конкуренция вредна ли е?

Доц. Вачков: Данъчната...

Гл. ас. Герчева: Данъчната конкуренция... по-скоро не.